

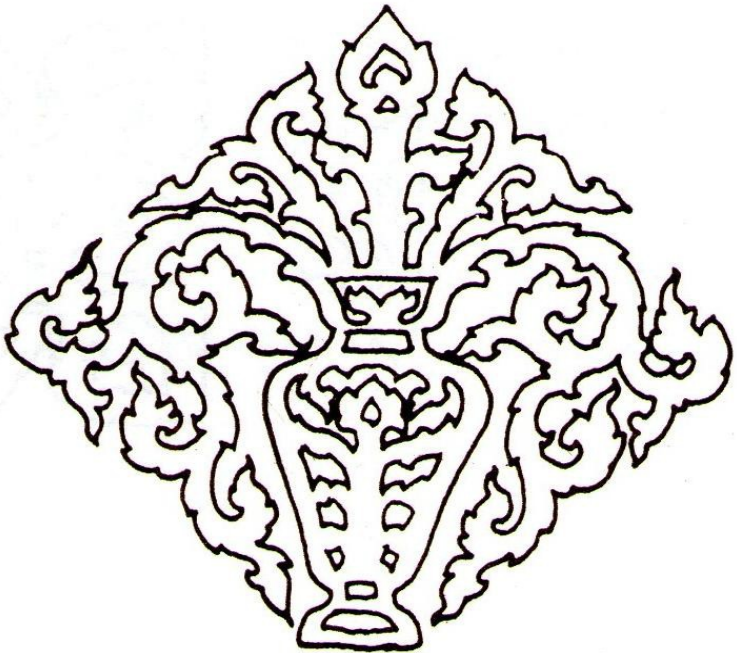
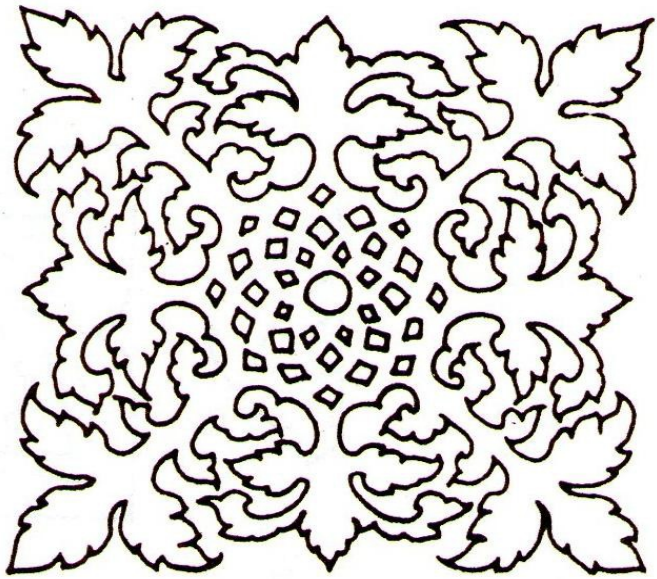
ສົ່ງສຸກປະດິດສິດສິວ
 ສືບສາວປະເພດນີ້ປີໃໝ່ເມື່ອ
Preserve Traditional Lanna Celebrate

ສູນຄຸ້ມຄອງສິດສິວ

ພາກວິທະຍາສາດສິດສິວ

ສົງຄວາມປະເພນີປື້ມໃຫຍ່
ສືບສານປະເພນີປື້ມໃຫຍ່

Preserve Traditional Lanna Celebrate

ສັກດິນຣິນທ໌ ຫວຽງ
ບຣຣຸນາຮິກາ

ສູນຍຸດທະສາດ
ມະຫາວິທະຍາໄລເຕັກໂນໂລຢີຣາຊະມະຫາລຳນາ

ชื่อหนังสือ	สืบสานประเพณีปีใหม่เมือง Preserve Traditional Lanna Celebrate	
ที่ปรึกษา	รศ. ศीलศิริ สง่าจิตร	ผู้ปฏิบัติหน้าที่อธิการบดี
	รศ. ดร.สมชาติ หาญวงษา	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ
	ผศ. ชัยปฐมพร ธนพัฒน์ปวงวัน	ผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมศึกษา
บรรณาธิการ	ศักดิ์นรินทร์ ชาวจิว	
ผู้ประสานงาน	อุไรพร ดาวเมฆลับ	
กองบรรณาธิการรจนา ราชญา	วันทนา มาลา	
ผู้เขียน	รองศาสตราจารย์ลิปิกร มาแก้ว	
	ศักดิ์นรินทร์ ชาวจิว	
ผู้แปล	นักศึกษาในรายวิชา วิชา Business Translation (BOAEC130) คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์	
ผู้จัดพิมพ์	ศูนย์วัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา	
จำนวน	๕๐๐ เล่ม	
ปีที่พิมพ์	เมษายน ๒๕๖๓	
ภาพปก	คำไม้ศรีมหาโพธิ์ในวันพระญาวัน วัดป่าแดด อำเภอแม่แจ่ม	
ออกแบบ	ศักดิ์นรินทร์ ชาวจิว	
สถานที่พิมพ์	ศิริวัฒนา กราฟฟิค โทร. ๐๕๓-๒๓๑๒๐๑, ๐๕๓-๒๒๑๐๙๗ ๓/๒๔ ถ.รัตนโกสินทร์ ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐	

วิบูลย์

คำนำ

ประเพณีปีใหม่สงกรานต์ ถือว่าเป็นประเพณีที่ร่วมกันในภาคพื้น ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในภาคพื้นทวีป ในกลุ่มประเทศที่ เคยได้รับวัฒนธรรม หรือ อิทธิพลของพม่า โดยเฉพาะจุลศักราช

ในครั้งนี่ เป็นการนำข้อสงสัยของหลายท่านที่เคยประสบมาในช่วง หลายปีที่ผ่าน มา ที่ว่าวันพระฉายวันเคลื่อนไป และเกิดปัญหาในการดำเนิน กิจกรรมทางความเชื่อในช่วง สงกรานต์ นามาซึ่งการถกเถียง บาทที่อาจถึงขั้น ทะเลาะเบาะแว้งอย่างรุนแรง ในฉบับนี้จึง กล่าวถึงที่มาที่ไปและชี้ให้เห็นถึง ความจริงและความสำคัญในข้อนี้ให้เป็นที่ประจักษ์โดย เบื้องต้น

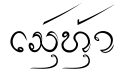
นอกจากนี้แล้วยังนำความรู้เรื่องตุงล้านนา โดยรองศาสตราจารย์ ลิปิกร มาแก้ว ได้ศึกษาค้นคว้าพร้อมกับขั้นตอนวิธีทำที่ละเอียดและสามารถ ลองทำตามขั้นตอนที่แจ้งไว้ในเล่มนี้ได้

เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้ในวงกว้าง ทางศูนย์วัฒนธรรมศึกษา โดยความร่วมมือ กับทางวิชา Business Translation (BOAEC 130) อาจารย์ผู้สอน นายเฉลิมชัย พารา สุข ได้แปลบทความเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อสารในวงกว้าง ทั้งชาวไทยและ ชาวต่างชาติให้รู้จักประเพณีสงกรานต์หรือปีใหม่เมือง มากขึ้น

ด้วยจิตคารวะ

ศูนย์วัฒนธรรมศึกษา มทร.ล้านนา

มีนาคม ๒๕๖๓

สารบัญ

คำบอกแจ้ง	๓
สารบัญ	๔
๑๕ เมษายน ไม่ใช่วันพระฤกษ์วัน (วันเถลิงศก) อีกแล้ว	๕
ปีใหม่สงกรานต์	๑๔
ทุ่งล้านนา	๒๒
ดำหัว	๓๙
เครื่องสักการะล้านนา :	๔๒
ต้นผึ้ง ต้นเทียน ต้นดอก หมากสุ่ม หมากเบ็ง	

Preserve Traditional Lanna Celebrate

Notice	46
15 th April is not the First day of New Year.	47
Songkran Festival	51
Tung Lanna	58
Elders respectful for ceremony (Dhum Hua)	75
Lanna offering object:	78
wax tree, candle tree, flower tree, dried betel nut tree, fresh betel nut tree.	
ประเพณีดำหัวอาจารย์อาวุโสและอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ล้านนา	
ประจำปี ๒๕๕๘ – ๒๕๖๒	81

สิ่งที่ลึกลับกันนั้นคือ วันพระญวน หรือวันเถลิงศกเคลื่อนจากเดิม คือวันที่ ๑๕ เมษายน เป็นวันที่ ๑๖ เมษายน และทำให้วันที่ ๑๕ เมษายน กลายเป็นวันเนา ทำให้การดำเนินตามกิจกรรมที่ต้องอิงตามความเชื่อของแต่ละวันนั้นดูจะวุ่นวายโกลาหลกันอย่างมาก ดังที่เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าว ในช่วงที่ผ่านมา แม้กระทั่งปัจจุบันนี้ก็ตาม

การประกอบกิจกรรมตามความเชื่อแต่ละวัน ล้วนสัมพันธ์กับความ เชื่อมั่นและศรัทธาของชาวล้านนาเป็นอย่างยิ่ง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วันสังขานต์ล่อง ถือเป็นวันที่ทำความสะอาดครั้งใหญ่ของบ้าน ซัก ผ้า ปิดกวาดสิ่งสกปรก ชาระล้างรูปเคารพ โดยเฉพาะการดาหัวตนเองดังใน ประกาศสงกรานต์ ที่ระบุไว้ว่าต้องเป็นวันสังขานต์ล่องไว้ว่า “**ในวันสังขานต์**

ไฟนั้นจูงหื้อครูบาอาจารย์ เจ้านายท้าวพระญา เสนาอำมาตย์ ข้าราชการ ไพร่ ราษฎรทั้งมวล เอากันไฟสุโปกขรณี แม่น้ำ เค้ไม้ใหญ่ จอมปลวกใหญ่ หนทางไควสี่เส้นสมกัน อว้ายหน้าสูทิสสะหน..... อาบองค์สรงเศศเกล้าเกสิ ปลีนี่สิร้อยที่..... หื้อเอาน้ำอบน้ำหอมเซ็ด..... กาลกณีน้อย..... จังไรอยู่..... หื้อเอาน้ำเข้าหมั้นลัมบอยเซ็ดคว่างไฟเสีย แล้วกล่าวคาถาว่า “อม สิริมา มหาสิริ มา เศษ ยส ลาภา อายุ วณฺณา ภวนฺตุเม” ดังนี้ แล้วลอยจิงไรในที่ทั้งหลาย ผุ่งนั้น แล้วจึงมาnungผ้าคร้วผืนใหม่ แล้วตัดทรงเชิงดอก..... อันเปนดอกไม้ นามปลี คี หากจักมีอายุที่ขายยืนยาวไพชะแล”และทำความสะอาดรอบวัด และหมู่บ้าน

การนำผ้าไปซักที่แม่น้ำในวันสังขานต์ล่อง

วันเนา เป็นวันที่เตรียมของไปทำบุญที่วัด จัดแจงอาหารคาว-หวาน ขนทรายใส่วัด ก่อเจดีย์ทราย ไม่กระทาพิธีมงคลใดๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากถือว่า เป็นวันเนา หากทำพิธีมงคลในวันนี้จักต้องอัปโชคตลอดทั้งปี และเป็นวันต้องสำรวมกาย วาจา ใจให้ปราศจากการทำสิ่งไม่ดี เว้นในการตำทาส่อเสียด เป็นต้น

ขนทรายใส่วัดในวันเนา

วันพระญาวัน ถือว่าเป็นวันดีที่สุดของปี เป็นวันที่ไปวัดทำบุญ และ จัดพิธีมงคลต่างๆ เช่น ขึ้นบ้านใหม่ เปิดร้านใหม่ ถวายไม้ค้ำต้นโพธิ์ เปลี่ยน ชั้นครู สักหมึก กินอ้อผญา เป็นต้น และเป็นวันแรกในการสักการะดำหัวขอ ขมาพระสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่

การไปไหว้พระทำบุญที่วัดในวันพระญาวัน

การบูชาข้าวลดเคราะห์ในวันปากปี

จะเห็นว่ากิจกรรมของแต่ละวันมีความหลากหลาย และมีแบบแผน อย่างชัดเจน บางพื้นที่อาจจะมีรายละเอียดพิธีที่แตกต่างกันไปตามแต่ละ พื้นที่ ทั้งใน ล้านนาเอง และเมืองต่างๆ ที่มีประเพณีสงกรานต์ เช่นเมียนมา (ในเขตต่างๆ ของเมียนมา รัฐฉาน เชียงตุง) สิบสองปันนา และลาว ที่มักจะ มีพิธีที่ผูกกับวันเหล่านี้

เมื่อศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน พบว่ามักไม่ค่อยมีปัญหาเท่ากับทาง ล้านนา ของไทย ที่มีสองระบบคือระบบตามการคำนวณ และระบบวันหยุด กระจ่าง ในเมือง ต่างๆ จะยึดตามประกาศสงกรานต์ที่ออกมาในแต่ละปี เช่น ในประเทศลาว จะประกาศ วันหยุดสงกรานต์ตามประกาศสงกรานต์ของปี นั้นๆ ส่วนในประเทศเมียนมา เดิมจะมี การหยุดสงกรานต์ยาวถึง ๑๐ วัน ปัจจุบันลดเหลือเพียง ๕ วัน

โดยความเป็นจริง วันเถลิงศก หรือวันพระญววัน ไม่ได้หยุดนิ่ง และ นับวันก็จะเคลื่อนไปเรื่อยๆ ตามคัมภีร์ที่ใช้สืบกันมาในทุกประเทศที่มี เทศกาลสงกรานต์ มาใช้คำนวณวันเถลิงศก นั่นคือ “คัมภีร์สุริยยาตร” และ ใช้การเปลี่ยนศกราชโดยใช้ “จุลศักราช” (เมียนมาศักราช) เป็นสำคัญ จาก การคำนวณตามคัมภีร์นับจำนวนวัน ตั้งแต่วันตัดศักราช คือวันที่สังฆราชา บุปผโสรหั้น สึกแล้วขึ้นครองราชย์ในเวลาที่เราศัมีนย้ายไปสู่ราศีเมษ มา จนถึงปัจจุบัน แล้วเทียบกับปฏิทินทางสุริยคติว่าตรงกับวันใด จำนวนวันนับ แต่วันตัดศักราชมาจนถึงปัจจุบัน เรียกว่า “หรรคุณ”

ในคัมภีร์สุริยยาสูตร ให้สูตรการคำนวณหาหรรคุณวันพระญววัน หรือ อหังคณะวันสักกราชขึ้น ไว้ว่า “สักกชาติดั้งแล้ว ๒๙๒๒๐๗ คุณ ๓๗๓ บวกปลาย แล้ว ๘๐๐ หาร ลัพธ์นั้น ๑ บวก เปนอหังคณะวันสักกราชขึ้นแล
ตราไว้ก่อนแล”

หรือ

$$\text{หรรคุณวันพระญววัน} = \text{หรรคุณวันเนา} + ๑ = \text{ผลลัพธ์ของ } \frac{(\text{จุลศักราช} \times ๒๙๒๒๐๗) + ๓๗๓}{๘๐๐} + ๑$$

หรือตามสูตรที่พระครูอดุลสีลภิตได้แจ้งไว้คือ

$$\text{หรรคุณวันพระญววัน} = \text{ผลลัพธ์ของ } ((\text{จุลศักราช} \times ๓๖๕.๒๕๘๗๕) + ๑.๔๖๖๒๕)$$

นอกจากนั้นหาว่าปีนั้นมีวันเนากี่วัน ให้เอาหรรคุณวันพระญววันปีนี้ ตั้ง ลบ ด้วยหรรคุณวันพระญววันปีก่อน หากลบแล้วได้ผลลัพธ์ ๓๖๕ วัน วัน นั้นมีวันเนา วันเดียว หากได้ผลลัพธ์ ๓๖๖ วัน ปีนั้นมีวันเนา ๒ วัน

สำหรับปีจุลศักราช ๑๓๗๙ นี้ คำนวณได้ว่า มีวันเนา ๑ วัน (หรือคุณวันพระญาวันปี จศ.๑๓๗๘ เป็น ๕๐๓๓๒๘) จากนั้น จึงหาหรือคุณวันต่างๆ คือ หรือคุณวันพระญาวันตั้ง ลบออก ๑ เป็นหรือคุณวัน เน่า และลบออก ๒ เป็นหรือคุณ วันสังฆานต์ ล่อง แล้วมาเทียบกับปฏิทินทางสุริยคติว่าจะตรงกับวันที่เท่าไร

ดังนี้

หรือคุณวันสังฆานต์ล่อง	๕๐๓๖๙๑	ตรงกับวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๖๐
หรือคุณวันเนา	๕๐๓๖๙๒	ตรงกับวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๐
หรือคุณวันพระญาวัน	๕๐๓๖๙๓	ตรงกับวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๐

แต่วันประกาศหยุดราชการสงกรานต์ยังคงเป็นแบบเดิม คือ

วันมหาสงกรานต์ (วันสังฆานต์ล่อง)	คือวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๐
วันเนา (วันเนา)	คือวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๖๐
วันเถลิงศก (วันพระญาวัน)	คือวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๖๐

เมื่อเรานับย้อนดูวันวันเถลิงศก ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน และดู ล่วงไปในอนาคตข้างหน้า จะเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงว่า วันเถลิงศก ได้ เคลื่อนออกไปเรื่อยๆ ดังที่ขนานดุสิต ชาวชาติ ประธานชมรมปักขทีนล้านนา จังหวัดเชียงใหม่ ได้สำรวจและรวบรวมวันเถลิงศก (วันพระญาวัน ในพุทธ ศตวรรษที่ ๒๕ - ๒๗ ไว้ดังนี้

วันเถลิงศกในพุทธศตวรรษที่ ๒๕ (พ.ศ.๒๔๐๑ - ๒๕๐๐)

- ปีที่เถลิงศกตรงกับ ๑๕ เมษายน คือ พ.ศ.๒๔๔๓ - ๒๔๗๓, ๒๔๗๕ - ๒๔๗๗, ๒๔๗๙ - ๒๔๘๑, ๒๔๘๓ - ๒๔๘๕, ๒๔๙๑ - ๒๔๙๓, ๒๔๙๕ - ๒๔๙๗ และ ๒๔๙๙ - ๒๕๐๐ รวมทั้งสิ้น ๔๘ ปี
- ปีที่เถลิงศกตรงกับวันที่ ๑๖ เมษายน คือ พ.ศ.๒๔๗๔, ๒๔๗๘, ๒๔๘๒, ๒๔๘๖, ๒๔๙๐, ๒๔๙๔ และ ๒๔๙๘ รวมทั้งสิ้น ๗ ปี

วันเถลิงศกในพุทธศตวรรษที่ ๒๖ (พ.ศ.๒๕๐๑ - ๒๖๐๐)

- ปีที่วันเถลิงศกตรงกับวันที่ ๑๕ เมษายน คือ พ.ศ.๒๕๐๓ - ๒๕๐๔, ๒๕๐๗ - ๒๕๐๘, ๒๕๑๑ - ๒๕๑๒, ๒๕๑๕ - ๒๕๑๖, ๒๕๑๙ - ๒๕๒๐, ๒๕๒๓ - ๒๕๒๔, ๒๕๒๗, ๒๕๓๑, ๒๕๓๕, ๒๕๓๙, ๒๕๔๓, ๒๕๔๗, ๒๕๕๑ และ ๒๕๕๕ รวมทั้งสิ้น ๒๐ ปี

- ปีที่วันเถลิงศกตรงกับวันที่ ๑๖ เมษายน คือ พ.ศ.๒๕๐๑ - ๒๕๐๒, ๒๕๐๕ - ๒๕๐๖, ๒๕๐๙ - ๒๕๑๐, ๒๕๑๓ - ๒๕๑๔, ๒๕๑๗ - ๒๕๑๘, ๒๕๒๑ - ๒๕๒๒, ๒๕๒๕ - ๒๕๒๖, ๒๕๒๙ - ๒๕๓๐, ๒๕๓๒ - ๒๕๓๔, ๒๕๓๖ - ๒๕๓๘, ๒๕๔๐ - ๒๕๔๒, ๒๕๔๔ - ๒๕๔๖, ๒๕๔๘ - ๒๕๕๐, ๒๕๕๒ - ๒๕๕๔, ๒๕๕๖ - ๒๕๕๕ (ช่วงนี้จะเสถียรอยู่วันที่ ๑๖ เมษายน ถึง ๓๐ ปี), ๒๕๕๗ - ๒๕๕๙, ๒๕๙๑ - ๒๕๙๓, ๒๕๙๕ - ๒๕๙๗, ๒๕๙๙ - ๒๖๐๐ รวมทั้งสิ้น ๗๖ ปี

- ปีที่วันเถลิงศกตรงกับวันที่ ๑๗ เมษายน คือ พ.ศ.๒๕๘๖, ๒๕๙๐, ๒๕๙๔ และ ๒๕๙๘ รวม ๔ ปี

วันเถลิงศกในพุทธศตวรรษที่ ๒๗ (พ.ศ.๒๖๐๑ - ๒๗๐๐)

ในพุทธศตวรรษที่ ๒๗ ยังมีวันพระญวณตรงกับวันที่ ๑๖ เมษายน คือ พ.ศ. ๒๖๐๑, ๒๖๐๓ - ๒๖๐๕, ๒๖๐๗ - ๒๖๐๙, ๒๖๑๑ - ๒๖๑๓, ๒๖๑๕ - ๒๖๑๖, ๒๖๑๙ - ๒๖๒๐, ๒๖๒๓ - ๒๖๒๔, ๒๖๒๗ - ๒๖๒๘, ๒๖๓๑ - ๒๖๓๒, ๒๖๓๕ - ๒๖๓๖ และ ๒๖๓๙ - ๒๖๔๐ รวมทั้งสิ้น ๒๘ ปี

ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๗ นี้ จะมีวันพระญาวันส่วนใหญ่ตรงกับวันที่ ๑๗ เมษายน และในปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๗ ก็จะมีวันพระญาวัน ตรงกับวันที่ ๑๘ เมษายน ต่อไปอีกวันหนึ่ง

เมื่อเคลื่อนไปเป็นร้อย เป็นหลายพันปีต่อไป วันสงกรานต์อาจจะ ตรงกับช่วงฤดูฝนกลางพรรษาก็ได้ หากไม่มีการตัดศักราชใหม่

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่า วันมหาสงกรานต์ วันเนา และวันเถลิง ศก ไม่ได้หยุดนิ่งตายตัวอยู่บนปฏิทินตามประกาศวันหยุดราชการของรัฐบาลโดยอาศัยการคำนวณ ตามคัมภีร์สุริยศาสตร์ โดยใช้ร่วมกันในภูมิภาคอาเซียน

ของเรานี้ทั้งหมด หากไม่มีการปรับเปลี่ยนทั้งระบบความคิดของคนรุ่นเก่าปรับเปลี่ยนการยึดโยงกับวันหยุดราชการแล้ว สุดท้ายก็อาจจะถูกนำไป อธิบายหรือเป็นจำเลยในความเดือนร้อนอุปัทวภัยที่อาจจะเกิดมีภายหน้าก็เป็นได้

ปักตุงบูชาเจดีย์ทราย

แนวทางที่อาจจะเป็นทางออกทั้งในระดับบนและระดับล่างได้แก่ หากเป็นไปได้ รัฐบาลควรออกประกาศวันหยุดสงกรานต์ตามประกาศ สงกรานต์ที่ออกมา เพื่อความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของ ท้องถิ่น หรือ ผู้นำในชุมชนหมู่บ้าน ตกลงกันร่วมปฏิบัติกิจกรรมในช่วง สงกรานต์ตามประกาศสงกรานต์ของแต่ละปี

หากเสียงไม่ได้ในที่สุดแล้ว ก็ยึดตามคนหมู่มากเมื่อเป็นกิจกรรม ร่วมกับคนส่วนใหญ่ (หน้าหมู) หากเป็นกิจกรรมส่วนตัวแล้ว เช่น ขึ้นบ้าน ใหม่, เปิดร้านใหม่, กินอ้อผญา ฯลฯ ก็จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตรงตามวันพระญาติที่แท้จริง ให้สมกับแผ้วรามาตลอดทั้งปี

แต่อย่าลืมว่า วันพระญาติไม่ใช่วันที่ ๑๕ เมษายนอีกต่อไป...

เอกสารอ้างอิง

ยุทธพร นาคสุข. ๒๕๕๙. หนังสือปีใหม่เมืองล้านนา จุลศักราช ๑๓๗๘. เชียงใหม่:

ชมรมบักขทีนล้านนาจังหวัดเชียงใหม่

ศักดิ์รินทร์ ขาวจิว. ๒๕๕๘. ปีใหม่สงกรานต์ เนื่องในงานสืบสานประเพณีปีใหม่ ประจำปี

๒๕๕๘. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมศึกษา

สนั่น ธรรมธิ. ๒๕๕๓. ปีใหม่ล้านนา. เชียงใหม่:สุเทพการพิมพ์ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด

เชียงใหม่. ๒๕๕๖.

ประเพณีปีใหม่เมือง. เชียงใหม่:กลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สำนักงาน

วัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่

โสภณธรรมานาวัฒน์,พระครู บรรณาธิการ. ๒๕๕๔. สุริยยาตร แล จุฬามณีสาร.

เชียงใหม่: ทุนนิธิเพื่อศึกษาสิ่งแวดล้อมเวียงไชยสงคราม อำเภอเวียงดาว

อดุลสีลิตต์,พระครู. การทหาหนังสือปีใหม่. เอกสารประกอบการบรรยาย

“ปีใหม่เมือง (มหาสงกรานต์) ในภูมิภาคอาเซียน” วันศุกร์ที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๙

มหาวิทยาลัยพายัพ

ปีใหม่ของไทย

ปีใหม่สงกรานต์

เรียบเรียงโดย ศักดิ์รินทร์ ขาวจิว*

สงกรานต์หรือทางล้านนาเรียกว่า "ปีใหม่เมือง" และคำว่าสงกรานต์ ทางเหนือจะออกเสียงว่า ทางล้านนาออกเสียงเป็น .เพราะมาจากคำว่า สังกรานต์ และตัว กร "ขาน-สัง" ก็มี "สังขานต์" บางครั้งก็จะเห็นเขียนว่า .ตัว ข

สงกรานต์สังขานต์ แปลว่าก้าวผ่านหรือเคลื่อนเข-สังกรานต์-าไป นั่นหมายถึงในแต่ละปีจะมีวันสงกรานต์หรือการก้าวผ่านจากจักรราศีหนึ่งไปสู่จักรราศีหนึ่งอยู่ ๑๒ ครั้ง และครั้งที่เคลื่อนจากราศีมีนไปสู่ราศีเมษ ถือว่าเป็น เป็นช่วงที่เราเฉลิมฉลองกันอย่าง "มหาสงกรานต์" สนุกสนาน นับว่าเป็นการรับเอาวัฒนธรรมมาจากทางอินเดีย และมาปรับเปลี่ยนเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น กอปรกับช่วงนั้นเป็นช่วงฤดูร้อนที่ร้อนอบอ้าว จึงมีการลดความร้อนด้วยการสาดน้ำกันชุ่มฉ่ำ จนเป็นลักษณะที่เห็นได้ในช่วงสงกรานต์และเป็นภาพที่คู่กับสงกรานต์แพร่ไปทั่วโลก

'รดน้ำปีใหม่' หรือรดน้ำสงกรานต์

สิ่งที่มาประกอบกันในช่วงสงกรานต์คือการเปลี่ยนศักราช ซึ่งศักราชที่เปลี่ยนนี้คือ จุลศักราช ซึ่งนับปี จุลศักราช ๑ เมื่อปี พ๑๑๘๒ ในสมัยพระเจ้าอโนรุทแห่งพุกาม และใช้สืบมา.ศ. จนปัจจุบัน จากการคำนวณของคัมภีร์สุริยยาตร์ ซึ่งใช้เป็นคัมภีร์หลักในการคำนวณวัน

* นักวิชาการศึกษา ศูนย์วัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

มหาสงกรานต์ และวันเถลิงศก ทั้งในส่วนกลางและล้านนา

กิจกรรมที่มีในช่วงสงกรานต์ในล้านนานั้นจะแตกต่างกันไปในแต่ละวันโดยเรียงไปดังนี้ วันสังกรานต์ล่อง วันเนา วันพระญาติวัน วันปากปี วันปากเดือน วันปากวัน วันปากยาม โดยกิจกรรมหลักๆ จะอยู่ในสี่วันแรกเท่านั้น

วันสังกรานต์ล่อง หรือวันมหาสงกรานต์ วันนี้โดยความหมายคือวันที่ยกย้ายเปลี่ยนราศี พระอาทิตย์เริ่มแตะเขตแห่งราศีเมษ ซึ่งลักษณะนี้ทางล้านนาได้สร้างบุคลลาธิษฐาน จากพระอาทิตย์มาเป็นขุนสังกรานต์ที่มีลักษณะการ เครื่องประดับ และพาหนะแตกต่างกันไปตามวันมหาสงกรานต์จะเป็นวันใดใน ๗ วัน และจะมีคำทำนายแปรไปตามลักษณะขุนสังกรานต์ ซึ่งแตกต่างจากทางภาคกลางที่ยึดเอาตำราแบบมอญในเรื่องธรรมบาลกุมารมาเป็นหลัก ที่รับมาจากกลุ่มมอญเขมร ด้วยกล่าวถึงเศียรของท้าวกบิลพรหมและธิดานางสงกรานต์ทั้ง ๗ แต่ความเชื่อนี้ไม่มีในล้านนาแต่เดิม เพิ่งจะมีมาในช่วงที่รับอิทธิพลไทยในภายหลังนี้เอง

ขุนสังขานต์ของล้านนานั้น มีลักษณะอาการอย่างไรแล้วแต่ตำราอาจจะมีการคลาดเคลื่อนกันไปบ้าง บางท้องที่ก็ยังมีเรื่องเล่าแตกต่างกันไปอีก เช่น เรื่องปู่สังขารและย่าสังขาร (มักจะเขียนสังขารแบบนี้ ด้วยหมายถึงสังขารที่ล่วงไปในหนึ่งปี) โดยผู้ใหญ่จะหยิบยกเรื่องนี้มาบอกเด็กๆ เป็นกุศโลบายให้เด็กตื่นแต่เช้าในวันสงกรานต์ โดยบอกว่า ปู่สังขารและย่าสังขารจะนุ่งผ้าสีแดงเดินล่องไปตามถนน พร้อมทั้งหอบเอาสิ่งต่างๆ ไม่ดีต่างๆ ล่วงไปด้วย ทำให้มีการกวาดเศษขยะไปกองไว้ตามหน้าบ้าน แล้วตอนเช้าก็ทำการเก็บหรือเผา ต่อมาเมื่อมีการฟื้นฟูในเรื่องปฏิทินล้านนาและประกาศสงกรานต์ล้านนา ทำให้เรื่องราวของขุนสังขานต์กลับรับการฟื้นฟูและกล่าวถึงกันอีกครั้ง กอปรกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ก็ทำให้มีการแห่ขุนสังขานต์ร่วมกับการแห่นางสงกรานต์แบบไทยสยาม

ภาพวาดขุนสังขานต์ประจำปี จ.ศ.๑๓๗๗ ปีดับเม็ด แต้มโดย ผศ.ลิขิต มาแก้ว

จากที่ประชุมเกี่ยวกับปักขทีนล้านนาและประกาศสงกรานต์ล้านนา ได้ข้อสรุปมาว่า

หากสังกรานต์ไปวันอาทิตย์ ขุนสังกรานต์นุ่งผ้าสีแดง ประดับด้วยปทมราศ มือขวาถือดอกบัว มือซ้ายถือมาลา ยืนมาบนหลังม้าขาว ไปสู่ทิศตะวันออก (โล่)อก นางเทวดาชื่อธังสี ยืนรับเอาขุนสังกรานต์ ชาวเมืองจะเดือดร้อน จักมีศึกและนาไม่ได้ผล

หากสังกรานต์ไปวันจันทร์ ขุนสังกรานต์นุ่งผ้าสีขาว ประดับด้วยแก้ววิฑูรย์ มือซ้ายขวาถือดอกบัวขาว นอนตะแคงมาบนหลังช้างเผือก ไปสู่ทิศตะวันตก นางเทวดาชื่อมนิรา นอนรับเอาขุนสังกรานต์ ท้าวพระญาจะเดือดร้อน พิษอุดมและจักเกิดอุบาทว์

หากสังกรานต์ไปวันอังคาร ขุนสังกรานต์นุ่งผ้าสีแก้วปพาพ ประดับด้วยแก้วปพาพ เนมิตมีมือ ๔ มือ มือขวาบนถือจักร มือขวาล่างพาดดัก มือซ้ายบนถือประคำ มือซ้ายล่างถือกระออมแก้ว ยืนก้มหน้ามาบนหลังราชสีห์ จากทิศอุดรไปสู่ทิศอีสาน นางเทวดาชื่อมณฑะ มารับเอาขุนสังกรานต์ ชาวเมืองจะเดือดร้อน

หากสังกรานต์ไปวันพุธ ขุนสังกรานต์นุ่งผ้าสีดำ ประดับแก้วอินทนิล เนมิตมีมือ ๔ มือ มือขวาบนถือลูกศร มือขวาล่างถือแพน มือซ้ายบนถือคนโท มือซ้ายล่างถือแพน นั่งขัดสมาธิมาบนหลังนกยูงดำ จากทิศบูรพาไปสู่ทิศทักษิณ นางเทวดาชื่อสุรินทะ มารับเอาขุนสังกรานต์ ท้าวพระญา พรหมณ์ และสัตว์ ๔ เท้าจะเดือดร้อน วิวจะเกิดโรคห่า

หากสังกรานต์ไปวันพฤหัสบดี ขุนสังกรานต์นุ่งผ้าสีเหลือง ประดับด้วยแก้ววิฑูรย์น้ำทอง มือซ้ายถือประคำ มือขวาพาดดัก ยืนมาบนหลังม้าเหลือง ไปสู่ทิศเหนือ นางเทวดาชื่อกัญญา คุกเข่ารับเอาขุนสังกรานต์ ท้าวพระญาจะเดือดร้อน พิษอุดมและจักเกิดอุบาทว์

หากสังกรานต์ไปวันศุกร์ ขุนสังกรานต์นุ่งผ้าสีขาว ประดับแก้ววิฑูรย์ เนมิตมีมือ ๔ มือ มือขวาบนถือกระจงเงา มือขวาล่างถือประคำ มือซ้ายบนถือมาลา มือซ้ายล่างพาด (หอก) ดัก นั่งยองๆ มาบนหลังควาย จากทิศอาคเนย์ไปสู่ทิศพายัพ นางเทวดาชื่อลิตา มานั่งรับเอาขุนสังกรานต์ นักบวชและชีพรหมณ์จะเดือดร้อน ข้าวกล้าในนาดี

หากสังกรานต์ไปวันเสาร์ ขุนสังกรานต์นุ่งผ้าสีเขียว ประดับแก้วมรกต เนมิตมีมือ ๔ มือ มือขวาบนถือหอก มือขวาล่างถือลูกศร มือซ้ายบนถือธนู มือซ้ายล่างถือดาบ นอนตะแคงมาบนหลังแรด ไปสู่ทิศหริดี นางเทวดาชื่อยามา ยืนรับเอาขุนสังกรานต์ เสนาอำมาตย์จะเดือดร้อน

วันสังกรานต์ล่องนี้ ถือว่าเป็นวันทำความสะอาดครั้งใหญ่ โดยชาวบ้านจะจุดธูปปักหรือประทัดยักษ์แต่เช้ามืด เพื่อให้เกิดเสียงดังในลักษณะของการไล่สังขานต์ (และสังขาร)

โดยเฉพาะเด็กผู้ชายจะชื่นชอบการจุดธูปโปกข์เป็นอย่างมาก ตอนกลางวันก็จะทำความสะอาดบ้าน ขนผ้าออกซัก ทำความสะอาดวัดวาอาราม ถนนหนทางตามหมู่บ้าน และที่สำคัญมีการตำหัวหรือชำระตัวเองด้วยน้ำมันส้มป่อย นุ่งผ้าใหม่ และตัดดอกไม้ที่ถือว่าเป็นพระญาติดอกอันใหญ่กว่าดอกไม้ทั้งหลาย ตามที่ปรากฏในหนังสือปีใหม่ หรือประกาศสงกรานต์แบบล้านนาว่าไว้ว่า “ในวันสังกรานต์ไปนั้น จุงหื้อครูบาอาจารย์ เจ้านาย ท้าวพระญาเสนาอำมาตย์ข้าราชการ ไพร่ราษฎรทั้งมวลเอากันไปสู่วอกขรณี แม่น้ำ เค้าไม้ จอมปลวกใหญ่ หนทางไควสี่เส้นสูมกัน อ่วยหน้าไปสู่วิศะหนวันออกแจ่งเหนือ อาบองค์สรงเกล้าเกศี ปีนีสรีอยู่ที่คาง หื้อเอาน้ำอบ น้ำหอมเซ็ดคางเสียบ กาลกณียอยู่ที่คิ้ว จังโรยอยู่ที่อ่อน หื้อเอาน้ำเข้าหมั้นส้มป่อยเซ็ดคว่างเสียบ กล่าวคาถาว่า “อมสิริมา มหาสิริมา เตชยสส ลาภา อายุ วนณา ภานตุเม” ลอยจิงไรเสียบในที่ ทั้งหลายผุงนั้น แล้วมานุงทรงเสื้อผ้าผืนใหม่ ตัดดอกบัวอันเป็นพระญาติดอก หากจักมีอายุยืน ยาวไปไซยะแล” ๑๓๗๓ ฉบับ.ศ.ประกาศสงกรานต์ล้านนา ปี จ) อ(ยุทธร นาคสุข).

ส่วนเมืองเชียงใหม่ ในวันสังกรานต์ล่องนี้ มักมีการอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญของเมือง โดยเฉพาะพระสิงห์ หรือพระพุทธรูทสิงค์ มาขึ้นบุษบกแห่รอบเมือง เพื่อให้ประชาชนได้ สรงน้ำกัน

วันเนา หรือวันเนา เป็นวันที่เปลี่ยนผ่าน)Transitionไม่เก่าไม่ใหม่ (เป็นช่วงว่าง เป็นเวลาแห่งความไม่แน่นอน ไม่ชัดเจน ทำให้ถือว่าวันนี้เป็นวันไม่ควรที่จะทำการมงคล ด้วยชื่อวันว่า เน่า 'ไม่เป็นมงคล วันนี้จึงเป็นวันที่เตรียมตัวไปวัด ทั้งทำขนม ขนมที่ทำส่วนใหญ่มักเป็น 'เข้าหมนจ็อก' หรือขนมเทียนของทางภาคกลาง หรือเข้าหมนเหนียบ ของทางเมืองน่าน นอกจากนี้ ยังมีขนมอื่นๆ เช่น ขนมข้าวต้มมัด ข้าวต้มหัวหงอก ขนมเกลือ ขนมลิ้นหมา เป็นต้น ส่วนอาหารคาว หวาน โดยเฉพาะ-'ห่อหนึ่งไก่' หรือห่อหมกไก่ และแกงฮังเล เพื่อเตรียมตัวไปถวายพระวันรุ่งขึ้น ตอนเย็นมีการขนทรายเข้าวัดไปก่อเจดีย์ทราย ที่สำคัญวันนี้ถือว่าเป็น หรือ "กา" วันที่มีข้อวัตรปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในวจา นั่นคือไม่ด่า ไม่แข่ง ไม่กล่าวคำอันหยาบคาย ด้วยเกรงว่าปากจะเนา

การที่วันเนานี้ห้ามทำมงคล ด้วยในอาณิสงส์สังขานต์ ฉบับวัดดอนชัย ตทุ่ง.ปอน อ. น่าน กล่าวว่า พระญาสุริยะครองเมืองกลิงคะมิมี.ช้าง จเหสีสองคน พระองค์ได้เสียดิถีปีศาจ ทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล เมื่อตายไป ได้ไปเกิดเป็นเปรตหัวด้วนอยู่นอกเขาจักรวาล ส่วนมเหสี ที่มีอยู่สองคนนั้น เมื่อตายไปก็ไปพบซากของเปรตพระญาสุริยะ เมื่อวันมหาสงกรานต์ผ่านไป

แล้วหนึ่งวันก็นำเอาน้ำมาล้างคราบเน่าคราบหนองของซากเปรตนั้น ทำให้วันนั้นเป็นวันเนาและ
ไม่ทำงานมงคลใดๆ

ส่วนตอนเย็นวันนั้นก็จะมีการขนทรายเข้าวัดพร้อมตกแต่ง เพื่อที่จะถวายในวัน
พระญววัน การขนทรายเข้าเพื่อก่อเป็นเจดีย์ทราย นอกจากความเชื่อในอาณิสสส์ที่มีมากแล้ว
ยังมีความเชื่ออื่นแฝงอยู่นั้นคือ การเกรงต่อปাপ และทรายที่อยู่รอบวิหารนั้นก็เปรียบเสมือน
ทะเลสีทันดร ที่ล้อมรอบเขาพระสุเมรุ การเข้าวัดไปแต่ละครั้งชาวบ้านก็จะถอดรองเท้าไว้ที่หน้า
ประตูวัด และเดินเท้าเปล่าเข้าไป และทรายนั้นอาจจะติดเท้าออกมา การที่เอาของวัดออกไปก็
จะเป็นบาปติดตัวแบบที่ตั้งใจดีหรือไม่ตั้งใจดี ทำให้ชาวล้านนาเกรงกลัว ด้วยอาจจะไปเกิด
เป็นเปรต เมื่อปีหนึ่งจึงทำการเอาทรายมาคืนให้กับช่วงแก้วทั้งสามหรือลานวัด ในรูปแบบของ
การก่อเจดีย์ทราย และทรายนั้นนอกจากจะปูรอบวัด รอบวิหารในตัวแทนของทะเลสีทันดรแล้ว
หากมีมาก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์อื่นได้อีก กอปรกับลานทรายที่อยู่รายรอบนั้นช่วยระบาย
ความชื้นได้เป็นอย่างดี ช่วยรักษาเจดีย์หรือองค์พระธาตุไม่ให้ผุพังด้วยความชื้นได้

นอกจากนี้ยังนิยมที่จะตัดไม้ไผ่มาใช้งาน ด้วยเชื่อว่า ตัดไม้ในวันนี้มีอดและปลวกจะไม่
กินไม้

วันพระญววัน หรือวันเถลิงศก เป็นวันที่ศักราชเพิ่มขึ้นอีกตัวหนึ่ง เป็นวันปีใหม่อย่าง
สมบูรณ์ วันนี้จึงเป็นวันที่ยิ่งใหญ่กว่าวันอื่นใดในรอบปี เป็นวันที่ชาวล้านนาหลายคนรอคอย
ประกอบพิธีมงคล ด้วยเป็นวันที่สุดในรอบปีหรือเป็นวันที่ใหญ่กว่าวันอื่นใดในปีนั้น เช่นงานขึ้น
บ้านใหม่ เปิดร้านค้าใหม่ เป็นต้น

วันพระญววันเป็นวันที่ไปวัดประกอบพิธีทางศาสนา ถวายอาหารอุทิศไปหาญาติผู้
ล่วงลับ ไหว้พระรับศีล ถวายเจดีย์ทรายและตุ้ง ถวายไม้ค้ำโพธิ์เพื่อค้ำอายุเจ้าตัวและค้ำอายุ
พระพุทธศาสนา ทำบุญเสาใจบ้าน ตอนบ่ายมีการฟังเทศน์อาณิสสส์ปีใหม่ สรงน้ำพระพุทธรูป
และพระสงฆ์ ตลอดถึงดำหัวหรือขอมมาแก่พระสงฆ์ และผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคารพนับถือ โดยจะเริ่ม
ตั้งแต่วันพระญววันนี่ไปเรื่อย ๆ การดำหัวแต่เดิมจะเป็นการสระผมจริงๆ พร้อมนุ่งผ้าผืนใหม่
พร้อมรับของบริวารที่ลูกหลานนำมาให้พ่อแม่ผู้เฒ่าผู้แก่ แล้วท่านก็จะให้พร ต่อมาการดำหัวจึง
เหลือแต่การประเคนน้ำขมิ้นส้มป่อยน้ำอบน้ำหอมพร้อมทั้งเครื่องดำหัวให้แก่ผู้ที่เราเคารพแล้ว
ท่านนั้นก็จะจุ่มมีดลงในขันน้ำนั้นและพรมที่ศีรษะท่านพอเป็นพิธีแล้วก็ให้พร ที่สำคัญในวันนี้มีก
นิยมนิที่จะกินลาบกัน เพื่อจะมีลาภตลอดปี (พ้องเสียงกับคำว่า ลาบ)

ไม้ค้ำโพธิ์ และ สรงน้ำพระ

วันปากปี เป็นวันที่มีพิธีหลายอย่างด้วยกัน นั่นคือ การบูชาข้าวลดเคราะห์ คล้ายกับการส่งเคราะห์เรือน ส่วนการส่งเคราะห์บ้านก็นำเครื่องบูชามารวมกัน ณ จุดใดจุดหนึ่งของหมู่บ้าน สีแยกกลางหมู่บ้าน หรือบริเวณเสาใจบ้านก็ได้ ทำพิธีส่งเคราะห์และรวมถึงสืบชะตาหมู่บ้านด้วย นอกนั้นก็จะเป็นการดำหัว ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เคารพนับถือ การดำหัวนี้จะมีไปเรื่อย ๆ แล้วแต่ความสะดวกในการเดินทางไปดำหัวใกล้ไกลมากน้อยแค่ไหน และที่สำคัญในวันปากปีนั้น นิยมกินแกงขนุน หรือทางเหนือเรียกหมากขนุน เพื่อเป็นการอุดหนุนจนเจือจ้ำจนกันไปตลอดปี

ดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่

ส่วนวันปากเดือนปากวันปากยาม เรียงถัดกันไปนั้นก็จะเป็นการดำหัวเป็นสำคัญ

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งในวันสงกรานต์นั้น ก่อนที่จะถึงสงกรานต์มักจะมีการประกาศ สงกรานต์ออกมาก่อนหรือทางล้านนาเรียกว่าหนังสือปีใหม่ในนั้นจะบอกว่าวันสงกรานต์ล่อง วันไหน วันเนาวันไหน วันพระญาวันวันไหน และบอกข้อปฏิบัติในการดำหัวตัวเองในวันสงกรานต์ ล่อง พร้อมทั้งบอกไม้ และสัตว์ที่เป็นมงคลต่างๆ ในปีนั้น รวมถึงคำทำนายความอุดมสมบูรณ์ เหตุการณ์บ้านเมืองร่วมด้วย ฉะนั้นสงกรานต์ หรือปีใหม่เมืองจึงสำคัญกับชาวล้านนาอย่างยิ่ง แม้รู้ว่าลูกหลานชาวล้านนาไปอยู่ที่ไหนก็จะพยายามกลับบ้านในช่วงนั้นให้ได้

สงกรานต์ ที่ถนนท่าแพ พ.ศ. ๒๔๙๗

ภาพจาก ศูนย์สารสนเทศภาคเหนือ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

http://library.cmu.ac.th/ntic/picturelanna/detail_picturelanna.php?picture_id=๑๕๓๒

ปัจจุบันการลักลั่นในเรื่องของวันประกอบพิธีกรรม ทำให้ผู้คนสับสนและกระทำผิดวัน กันมากขึ้น จากความคุ้นเคยกันมาแต่ก่อน จากการคำนวณมักพบว่า ในรอบ ๖๐ ปี วัน มหาสงกรานต์มักจะเคลื่อนกันไป ๑ วัน ที่ผ่านมานั้น วันสงกรานต์ล่อง (วันมหาสงกรานต์)- วันเนา (วันเนา)- วันพระญาวัน มักตรงกับวันที่ ๑๓ (วันเถลิงศก)- ๑๔ - ๑๕ เมษายน ทำให้ ทางการประกาศวันหยุดราชการเป็นสามวันนี้ และชาวล้านนาก็ปฏิบัติตามศาสนกิจตามวัน ดังกล่าว ซึ่งก็ถูกต้องตามวันที่ประกาศสงกรานต์ แต่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา วันเริ่มเคลื่อน ทำให้มีการลักลั่นระหว่างวันหยุดราชการที่ยึดตามแบบเดิมอยู่ และเป็นที่คุ้นเคยกันมาเกือบชั่วคน เมื่อการคำนวณวันมหาสงกรานต์ได้เลื่อนมาอีกวัน เป็นวัน ๑๔ - ๑๕ - ๑๖ เมษายน ทำให้มี ปัญหาว่า จากเดิมที่เคยเป็นวันพระญาวัน จึงกลายเป็นวันเนา คนที่คุ้นเคยว่าจะต้องทำกันในวัน นั้นโดยเข้าใจว่าเป็นวันพระญาวัน รอคอยที่จะทำงานมงคลในวันดีวันนั้น กลับกลายเป็นวันเนา วันที่ห้ามทำงานมงคลทุกอย่าง ซึ่งก็จะต้องทำความเข้าใจกันต่อไปอีก๗๘

เอกสารอ้างอิง

เกริก อัครชินโนเรศ และคณะ.๒๕๕๖ . **โครงการวิจัยการชำระปฏิทิน**

และหนังสือปีใหม่เมืองล้านนา รายงาน : (ประกาศสงกรานต์)

วิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุน :

สนับสนุนการวิจัย

ความรู้เรื่องปักขทินล้านนา. ใน **พับแผนงานฉบับสำนักเรือนเดิม**

ที่ระลึกเนื่องในงานประเพณีประจำปี **สงกรานต์พระเสด็จคัมภีร์และ**

พระศิลา วัดเชียงใหม่ ๑)- ๓ เมษายน ๒๕๔๘และเนื่องในโอกาส (

ที่ **ศุภคม รุ่งเรืองศรี** มีอายุครบรอบห้าทศวรรษในปี ๒๕๔๘.ดร.

ญาณสมปนโน๒๕๓ .- **ของดีจากป่าสา** .ลำพูน **ร้านภิญโญ :**

ไพฑูรย์ ดอกบัวแก้ว .๒๕๔๖ .**ประเพณีสงกรานต์ ความเชื่อดั้งเดิมและการ**

.เปลี่ยนแปลงเชียงใหม่:สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มาลา คำจันทร์ และคณะ .

.๒๕๔๔สืบสานประเพณีปีใหม่เมือง พันคุณค่า

ความหมายเพื่อลดการตีมีแอลกอฮอล์. กรุงเทพฯ:สำนักงาน

เครือข่ายองค์กรงดเหล้า

สนั่น ธรรมธิ .๒๕๕๒ **.ไม้เมืองเหนือ ความเชื่อโบราณ .** เชียงใหม่:

สุเทพการพิมพ์

_____ . ๒๕๕๓ **.ปีใหม่ล้านนา**. เชียงใหม่:สุเทพการพิมพ์

๑๑๑๑๑

* ตุ้งล้านนา

ประวัติความเป็นมาของตุ้ง

รศ.ลิขิต มาแก้ว**

คำว่า “ตุ้ง” ในล้านนามีความหมายเช่นเดียวกับ “ตง” ในภาษาไทย กลาง และมีลักษณะตรงกับ “ปฏากะ” ของอินเดีย คือเป็นแผ่นวัสดุส่วนบน แขนงติดกับเสา ห้อยชายเป็นแผ่นยาวลงมา ตุ้ง ในภาษาไทยใหญ่เรียก “ตำ ซ่อน” ภาษาพม่าเรียก “ตะซุ่น”

ตุ้ง หมายถึงเครื่องประดับตกแต่งใช้ประกอบพิธีกรรมชนิดหนึ่ง ที่มี บทบาทและความเป็นมาที่ยาวนาน

ตุ้ง เป็นสิ่งที่ทำขึ้นเพื่อใช้ในงานพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ทั้งในงาน มงคลและงานอวมงคล โดยมีขนาดรูปร่าง และรายละเอียดด้านวัสดุแตกต่างกันไปตามความเชื่อในพิธีกรรม ตลอดจนตามความนิยมในแต่ละท้องถิ่นด้วย

วัสดุที่ใช้ทำตุ้ง มีดังนี้

๑. ผ้าหรือฝ้าย เช่น ตุ้งไชย ตุ้งโย เป็นต้น
๒. ไม้ เช่น ตุ้งกระด้าง ตุ้งไม้ เป็นต้น
๓. กระดาษหรือพลาสติก เช่น ตุ้งพระญายอ ตุ้งไส้หมู ตุ้งสิบสอง
๔. โลหะ เช่น ตุ้งเหล็ก ตุ้งทอง ตุ้งทองคำ ตุ้งเงิน เป็นต้น
๕. วัสดุอื่นๆ เช่น ตุ้งข้าวเปลือกข้าวสาร ตุ้งดิน ตุ้งทราย เป็นต้น

* จากหนังสือ ศิลปวัฒนธรรมล้านนากับวิทยาเขตภาคพายัพ , ๒๕๔๑

** รุ่งศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

จุดประสงค์ของการทำตุงในล้านนา ดังนี้ คือ

- ถวายเป็นพุทธบูชา สร้างให้แก่ตนเองและผู้ล่วงลับไปแล้ว จะได้ พ้นจากเวรกรรม และได้ขึ้นสวรรค์
- ประดับประดาศาสนสถาน ศาสนวัตถุ เพื่อเป็นการเฉลิมฉลอง เช่นงานปอยหลวง เป็นต้น
- เพื่อสะเดาะเคราะห์ ขจัดภัยพิบัติต่างๆ ให้หมดสิ้นไป โดยเฉพาะ ภัยที่เชื่อว่าเกิดจากภูตผีปีศาจ หรือบาปกรรมทั้งหลาย
- ใช้ในทางไสยศาสตร์ ทาเสน่ห์บูชาผีसांगเทวดา
- ใช้ในพิธีกรรมและเทศกาลต่างๆ เช่นพิธีสวดมนต์ พิธีสืบชาติา การขึ้นท้าวหั่งสี่ การตั้งธรรมหลวง งานปอยหลวง ทอดกฐิน ประเพณี สงกรานต์ ประเพณี เกี่ยวกับการตาย

ตุงจำแนกตามการใช้งานมีดังนี้

๑. ตุงที่ใช้ประดับตกแต่งสถานที่ ที่มีงานสมโภชฉลองถาวรวัตถุ ทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดความสวยงาม เป็นเครื่องหมายนาทางไปสู่ บริเวณงาน และใช้ในงานมงคลต่างๆ ดังนี้

ตุงไชย (ตุงใจย) เป็นตุงขนาดใหญ่ รูปสี่เหลี่ยมผืนยาว ถือว่ายาวยิ่งยวด ยังมีอาานิสงส์มาก ตุงไชยทำด้วยผ้า เส้นฝ้าย เส้นไหม ซึ่งจะทอเป็นใยโปร่ง มี การตกแต่งประดับประดา บ้างก็ถักทอเป็นลวดลายต่างๆ อย่างสวยงาม ถ้า ผืนยาวมาก มักใช้ไม้ไผ่ลำโต เป็นเสาตุง ใช้ในงานเฉลิมฉลองต่างๆ ชาวบ้าน จะช่วยกันทำตุงไชยมาปักเรียงรายตามสองข้างทางที่จะเข้าสู่วัด การที่นำตุง ไชยมาปัก เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับ นอกจากได้ปักสองข้างทางที่เข้าวัดแล้ว ยังมีการประดับไว้รอบศาสนสถาน ศาสนวัตถุที่ทำพิธีฉลอง กันด้วย

ตุงโย (ตุงโยแมงมุม) คือตุงที่ทำด้วยเส้นด้าย หรือเส้นไหมผูกกัน คล้ายใยแมงมุม เพื่อใช้ในพิธีสำคัญทางศาสนาเช่นเดียวกับตุงไชย หรือแขวน ไว้ในวิหารหน้าพระประธานถวายเป็นพุทธบูชา การทำตุงชนิดนี้ขึ้นอยู่กับ ความนิยมของแต่ละหมู่บ้าน

ตุ๊กกระด้าง เป็นตุ๊กที่ทำด้วยวัสดุคงรูป ผืนตุ๊กทากด้วยไม้แกะสลักบ้าง ปูนปั้น บ้าง หรือบางครั้งก็เป็นโลหะแผ่นฉลุลาย นอกจากนี้ยังมีการประดับ ตกแต่งด้วย กระจก ปั้นปูนเป็นลวดลายต่างๆ หรือฉลุเป็นลวดลายประดับบน ผืนตุ๊ก ตุ๊กกระด้างนี้ ผู้สร้างมักเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์สูง หรือมีฐานะทาง เศรษฐกิจดีพอ เพราะวัสดุที่ใช้ ตั้งแต่ผืนธง จนการประดับตกแต่งมีราคาสูง และต้องใช้ช่างฝีมือที่ประณีต ซึ่งการสร้าง ก็เพื่อถวายเป็นพุทธรูปบูชา

ตุ๊กขนองวงข้าง หรือตุ๊กขนองก้ม มีลักษณะเป็นวงแหวน ทำด้วยไม้ ไม้ ไม้ดัด โดย กันเป็นปล้องหุ้มด้วยกระดาษสีต่างๆ มักผูกติดไว้บริเวณหน้าพระ

ประธาน

ตุ๊กตัวเป้ง คือตุ๊กประจำปีเกิด เป็นตุ๊กทำด้วยกระดาษหรือผ้า ทอ พิมพ์ หรือเขียนเป็นรูปสัตว์ประจำปีเกิด นิยมปักบนเจดีย์ทรายในเทศกาล สงกรานต์ หรือแขวนไว้บริเวณหน้าพระประธาน

ตุ๊กราว หรือตุ๊กขนาดเล็กมักทำด้วยกระดาษฉลุ เป็นลวดลายบนผืน ตุ๊ก รูปทรงสามเหลี่ยม หรือสี่เหลี่ยมแบบยาว บางครั้งตัดเป็นรูปคล้ายรูปคน ใช้แขวนเชือก เป็นแนวยาวสลัสสีกัน โยงตามเสาของศาลาธรรม หรือปะรำ พิธี หรือในวิหารที่มี พิธีกรรมทางศาสนา

ตุ๊กตะขาบ ตุ๊กจระเข้ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีรูปตะขาบ หรือจระเข้ อยู่บนผืน ตุ๊ก ใช้ในงานทอดกฐิน

ตุ๊กดอกบัว หรือ **ตุ๊กไส้หมู** เป็นตุ๊กที่มีรูปร่างจอมแห ทำจาก กระดาษสี ต่างๆ ผูกติดกิ่งไม้ หรือก้านไม้ไผ่เล็กๆ ตุ๊กนี้ใช้ในเทศกาลสงกรานต์ โดยปักบนเจดีย์ทราย หรือประดับบนเครื่องไทยทานต่างๆ

ตุ๊กคำคิง เป็นตุ๊กที่มีรูปร่างยาว แคบ ความยาวเท่ากับ ความสูงของ ผู้ทาพิธี ผืนตุ๊กทำด้วยกระดาษสีขาว อาจตกแต่งลวดลายด้วยกระดาษเงิน กระดาษทอง ตุ๊ก คำคิงใช้ในงานขึ้นบ้านใหม่ที่มีพิธีสืบชาติตา พิธีสะเดาะเคราะห์ หรือปักบูชากอง เจดีย์ทราย

ตุ๊กพระขรรค์ เป็นตุ๊กที่มีลักษณะเป็นผืนผ้าใบ หรือกระดาษรูป สี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดต่างๆ ส่วนมากประมาณ ๘๐ x ๑๐๐ เซนติเมตร กรอบทั้งสี่

ด้านทำด้วยไม้ ทำให้ตั้ง ตุงพระบรม จะเป็นรูปพระพุทธรูปประทับ ยืน ปางลีลา หรือปางเปิดโลก ลักษณะของการใช้งานตุงพระบรม ใช้ประดับ ไว้ด้านหลังของพระประธานในโบสถ์ นอกจากใช้ประดับสองข้างพระ ประธานแล้ว บางแห่งใช้กับพิธีกรรมความเชื่ออีกด้วย เช่นตุงพระบรมที่ใช้ใน พิธีเลี้ยงปู่และย่าแสะ ที่บ้านแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

๒. ตุงที่ใช้ในการประกอบพิธีงานอวมงคล

ตุงสามหาง เป็นตุงที่อาจเรียกชื่อว่า ตุงรูปคน หรือตุงผีตาย ใช้สำหรับนำหน้าศพไปสู่สุสานหรือเชิงตะกอน เป็นตุงที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อรวม ลักษณะแทนตัวตนคนเราไว้ด้วยกัน คือส่วนหัวและลำตัว คือส่วนที่กาง ออกมาเป็นแขน ขา ซึ่งบางท่านกล่าวว่า เป็นคตินิยมที่เกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิด เพื่อเน้นธรรมานุสติถึงความหลุดพ้น ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ตุงชนิดนี้บางท้องถิ่น (ลำปาง) เรียก ตุงฮ่างคน หรือตุงอ้อแง้ง

ตุงแดง , ตุงผีตายโหง , ตุงค้ำแดง มีความยาว ๔ – ๖ ศอก กว้าง ประมาณ ๑ คืบเศษ แบ่งความยาวออกเป็น ๕ ท่อน ชายด้านล่างทำเป็น สามชาย ประดับ ตกแต่งให้สวยงาม ใช้ในพิธีสูตรถอนศพที่ตายผิดปกติ เช่น ตายเพราะอุบัติเหตุต่างๆ จะปักตุงไว้บริเวณที่ตายและก่อเจดีย์ทรายเท่ากับ อายุของผู้ตาย ปักช่อน้อยบนเจดีย์ทรายให้ครบ เมื่อเห็นตุงแดง และกอง ทรายช่อน้อย ณ จุดใด ก็หมายถึงว่าบริเวณดังกล่าวมีคนตายไม่ได้ไม่งาม

ตุงเหล็ก ตุงทอง เป็นตุงที่ทำด้วยแผ่นสังกะสี หรือแผ่นทองเหลือง ขนาดเล็ก ยาวประมาณ ๑ คืบ กว้างประมาณ ๒ นิ้ว มีคันตุงทำด้วยเส้นลวด หรือไม้ไผ่ก็ได้ ส่วนมากจะทำอย่างละ ๑๐๘ อัน มัดติดเป็นพวง โดยหาฐาน ตั้งไว้ หรือบางแห่งจะวางไว้บนโลงศพ เมื่อเสร็จพิธีแล้ว ชาวบ้านมักจะนำมา ไว้ที่วัด ตามฐานชุกชี เมื่อจำเป็นต้องใช้งานอีก ก็ไม่ต้องทำขึ้นมาใหม่

ตุงขนนางผาน มีลักษณะเป็นตุงขนาดเล็ก ประดับอยู่ที่ปลายทั้ง สองข้างของก้านไม้เล็กๆ ที่ติดขวางบนตุงผืนใหญ่เป็นระยะๆ บางครั้งทำเป็น รูปทรงคล้ายพู่ห้อย ตุงนี้ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตายที่ฐานะยากจน หรือไว้

ญาติ

๓. ตุ๊กที่ใช้ประกอบการเทศน์ จะใช้ประกอบในพิธีงานเทศกาลตั้ง ธรรมหลวง ในเดือนยี่เพ็ง (วันเพ็ญเดือนสิบสองภาคกลาง) หรือการเทศน์ มหาชาติ โดยการปักตุ๊กดังกล่าวนี้ในกัณฑ์เทศน์ หรือประดับอาคารที่มีการเทศน์ เช่น โบสถ์ วิหาร หรือศาลาบาตร เป็นต้น ทั้งนี้ ตามคติความเชื่อของ คนล้านนา ที่ทำตุ๊กประกอบการเทศน์ขึ้น ก็เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และเชื่อว่าจะได้อานิสงส์มาก

ตุ๊กที่ใช้ในการประกอบการเทศน์ สอดคล้องกับการเทศน์ธรรมเรื่อง ต่างๆ ในทศชาติ ดังนี้

๑. ตุ๊กดิน ใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์แรก คือ เตมียชาติ
๒. ตุ๊กทราย ใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ ๒ คือ ชนกุมาร
๓. ตุ๊กไม้ ใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ ๓ คือ สุวรรณสาม
๔. ตุ๊กจีน ใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ ๔ คือ เนมิราช
๕. ตุ๊กเหล็ก ใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ ๕ คือ มโหสถ
๖. ตุ๊กเหล็ก ใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ ๖ คือ ภูริทัต
๗. ตุ๊กทอง ใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ ๗ คือ จันทกุมารชาติ
๘. ตุ๊กข้าวเปลือก ใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ ๘ คือ นารถชาติ
๙. ตุ๊กข้าวสาร ใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ ๙ คือ วิรุณบัณฑิต
๑๐. ตุ๊กเงิน ใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ ๑๐ คือ เวสสันดร
๑๑. ตุ๊กคา ใช้ประกอบการเทศน์เรื่อง สิตธาตถ์ หรือสิตธาตถ์ออกบวช

ข้อ คือตุ๊กชนิดหนึ่ง แต่มีขนาดเล็ก เรียกชื่อตามลักษณะการใช้งาน หรือ รูปทรง

ข้อน้อย เป็นข้อขนาดเล็ก ใช้ปักเจดีย์ทรายในเทศกาลสงกรานต์, ในการสะเดาะเคราะห์, การสืบชาติ, การขึ้นท้าวทั้งสี่, การถวายเป็นพุทธบูชา

ข้อนำทาน ใช้กับเครื่องไทยทานหรือปักบนพอนหน้าคาพร้อม ธนบัตร ใ้ในงานพิธีต่างๆ เช่น ผ่าป่า กฐิน ปอยหลวง

ข้อข้าง ทำด้วยผ้าแพรสีต่างๆ ปักดินอย่างสวยงาม ใช้ถือนำหน้า ครั้วทาน หรือใช้ปักสลับกับตุ๊กไชในงานปอยหลวง

คนล้านนา มีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องอานิสงส์ของการสร้างตุงว่า ผู้ที่ สร้างตุง ถวายเป็นพุทธบูชาจะไม่ตกนรก ได้เกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ถ้า กลับมาเกิดในโลกมนุษย์ ก็จะได้เป็นใหญ่ เป็นโต ถ้าสร้างอุทิศให้ผู้ตาย ผู้ตาย ก็จะพ้นจากการไปเป็นเปรต หลุดพ้นจากบาปกรรมที่ทำไว้ จากความเรื่อง ดังกล่าวนี้นี้ ทำให้ชาวล้านนานิยมสร้างตุงกันทุกชั้นวรรณะ ซึ่งรูปแบบของตุง จะมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับฐานะทางสังคมเจ้าของพิธี พื้นฐานความเชื่อ ของสังคม วัสดุและความสามารถของคนในท้องถิ่น ในการที่จะนำเอาวัสดุที่มีมาประดับตุงโดยใช้เทคนิควิธีการต่างๆ

ในคัมภีร์โบราณเรื่อง อานิสงส์ทานตุง ฉบับวัดแม่ตั้ง ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง ได้กล่าวถึงอานิสงส์การสร้างเสาดตุง และเสา หงส์บูชา พระพุทธเจ้าว่าจะได้ผลบุญจากอบายภูมิ ไปเกิดยังสวรรค์ชั้น ดาวดึงส์ ทางตุงกวัดแกว่งในยามลมพัด หากพัดแกว่งไปทางทิศตะวันออก ผู้สร้างตุงก็จักได้เป็นจักรพรรดิราช หากพัดไปทางทิศอาคเนย์จักได้เป็น มหาเศรษฐี พัดไปทางทิศทักษิณ จักได้เป็นเทวดาชั้นจตุรหาราชิก พัดไปทิศเหนือ จักได้เป็นพระยาประเทศราช พัดไปทางทิศปัจฉิมจักได้เป็นพระปัจเจก โพธิญาณ หากพัดไปทางทิศพายัพจักได้ทรงปิฎกทั้ง ๓ พัดไปทิศอุดรจักได้ เป็นท้าวมหาพรหม พัดไปทิศอีสานจักได้เป็นสมเด็จพระนรินทรราชราช หากพัด ลงด้านล่างจักได้เป็นใหญ่ในโลกนี้ หากพัดขึ้นบนอากาศจักได้เป็น พระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง และจักได้พบพระศรีอาริยมตตริย

อีกเรื่องเล่าว่า “ยังมีนายพรานผู้หนึ่ง เล่าเนื้อมาตั้งแต่อายุ ๑๕ ปี จนถึงอายุได้ ๔๘ ปี วันหนึ่งเข้าป่าเพื่อจะล่าเนื้อ บังเอิญไปถึงวัดศรีโคมคำ ได้เห็นพระปฏิมากรองค์ใหญ่ ประดับตุงเป็นพุทธบูชา เมื่อยามลมพัดต้อง เกิดความสวยงามก็พึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อกลับมาถึงบ้านก็จัดแจงหาผ้ามา

ทำตุงแล้วเอาไปบูชาพระองค์ใหญ่ นั่น ครั้นนายพรานผู้นี้ตายไป พระยายม ราชมีทันได้ พิจารณาก็เอาโยนลงนรก ในทันใดนั้น ตุง ที่นายพรานเคยทำเพื่อ ถวายพระประธานองค์ ใหญ่นั้นก็ฟื้นเอาตัวนายพรานฟื้นจากนรกเสีย พระยา ยมราชพิจารณาดูแล้ว ก็บอกให้ นายพรานขึ้นไปบนสวรรค์”

จากคติความเชื่อเหล่านี้ ทำให้เราพบรูปลักษณะของตุง เป็นพุทธ ศิลป์ สำคัญในวัดต่างๆ ของล้านนาอย่างหลากหลาย และชาวล้านนาใน ปัจจุบัน ยังคง นิยมสร้างตุงเพื่อใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ทั้งทางพุทธศาสนา และ ประเพณีเกี่ยวกับการ ตาย งานเทศกาล และงานเฉลิมฉลองต่างๆ ตามคติ ความเชื่อดั้งเดิม

การทำตุงกระดาษ

ตุงไส้หมู, ตุงค่าคิง, ช่อน้ำทาน, ปลายดอกประดับตุง

อุปกรณ์ในการทำตุง

กระดาษว่าวคละสี (ควรเลือกสีที่สว่าง และตัดกัน หรือสีตามที่ชอบ) กระดาษ

สา

กระดาษทอง, กระดาษเงิน, กระดาษสีเขียว, กระดาษสีแดง กระดาษ

แข็ง

กาวลาเท็กซ์

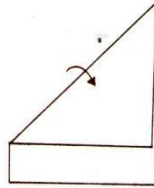
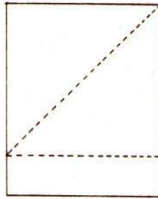
กรรไกร

เข็ม – ด้าย

ไม้ไผ่แฉวนตุง

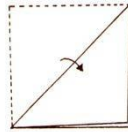
การทำตุ้งไส้หมุ, ตุ้งไส้ข้าง, ตุ้งพระญายอ, ตุ้งดอกบัวง

๑. นำกระดาษวาวที่สีตัดกัน ๒ แผ่น มาซ้อนกัน ควรเลือกสีที่สว่าง ตัดกัน จะทำให้สวยงาม ถ้าต้องการให้สีไหนอยู่ด้านนอก ให้ซ้อนไว้ด้านบน แล้วพับเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตัดส่วนที่เหลือออกตามภาพ

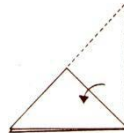

๒. พับกระดาษตามขั้นตอนดังนี้

๒.๑ พับเข้าหากัน

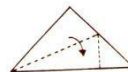
๒.๒ พับอีกครั้งหนึ่ง

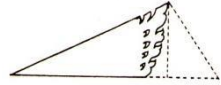
๒.๓ พับทบอีกครั้งหนึ่ง

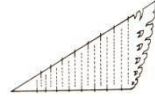
๒.๔ พับด้านบนลงตามภาพ

๓. ตัดส่วนปลายให้เป็นลวดลายชายธง
สามเหลี่ยมให้สวยงาม

๔. ตัดให้สลับไปมา ด้านขวา อย่าให้ขาด เหลือ
ไว้ประมาณ ๐.๕ เซนติเมตร จนถึงด้านบนสุด เหลือไว้ประ
มาณ ๓ เซนติเมตร เพื่อทำหัวตุ้ง ตัด กระจดาชแข็งเป็น
วงกลมไว้ร้อยด้าย

๕. เมื่อตัดเสร็จแล้วคลี่ออก ใช้กระจดาชแข็ง เป็น
วงกลมเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๑ นิ้วทากาว ติดตรง
กลาง เมื่อคลี่ออกแล้วให้กลับด้าน สะบัดเบาๆ เพื่อให้กระจดาช
ทั้งตัวลง จะดูซ้อนกันสวยงาม ร้อยด้าย ติดกระจดาชแข็ง
ด้านบนของหัวตุ้ง ผูกติดปลายไม้ไผ่ที่ เตรียมไว้

การตัดช่อนำทาน

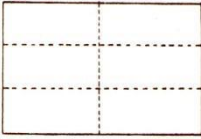
อุปกรณ์ในการทำช่อนำทาน

- กระจดาชว่าว หรือกระจดาชสาบาง
- กรรไกร
- ไม้ไผ่
- กาว, ด้าย

ภาพสำเร็จจุงโงใหญ่

๑. ชื่อนำทานรูปเทวดา หรือ รูปคน

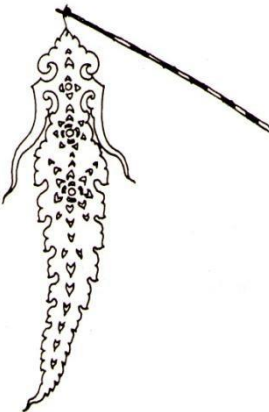
๑.๑ นากระดาศว่าวสี่ตัดแบ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตามขนาดที่ต้องการ

๑.๒ พับกระดาษทบ ๑ ครั้ง เพื่อตัดให้ได้ ๒ ข้างเท่ากัน

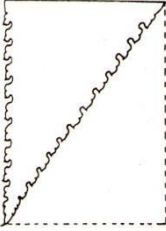

๑.๓ ตัดตามรูปที่ร่างไว้ ส่วนมากจะตัดเป็น รูปร่างของคนหรือเทวดา แล้วแต่จะ ประดิษฐ์ตามจินตนาการ

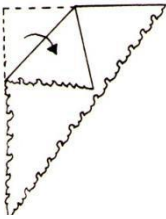

๑.๔ คลี่ออกเป็นรูปแบบ ซ้าย ขวา เท่ากัน ตามที่กำหนดไว้แล้ว ร้อยด้ายผูกติดปลายไม้ ไม้ ปักในของที่จะถวายเป็นพระ

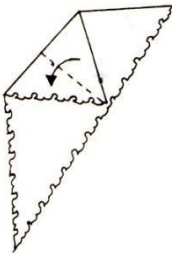
๒. ซ่อนำทานรูปสามเหลี่ยมชายธง

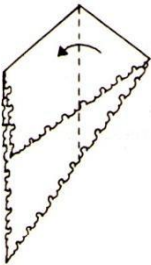
๒.๑ ตัดกระดาษแบ่งครึ่งให้เป็นรูป สามเหลี่ยม ตัดชายทั้งสองข้าง ให้เป็น ลวดลายที่สวยงาม

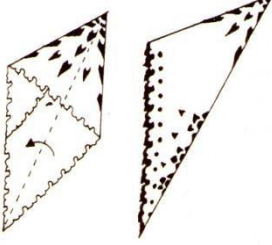
๒.๒ พับสามเหลี่ยมมุมซ้าย ทับซ้อนกันเพื่อ จะตัด ให้เป็นรูปลายดอกในซ่อนำทาน

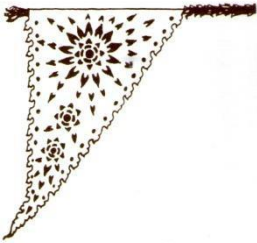
๒.๓ พับทบอีก ๑ ครั้ง จากซ้ายไปขวา

๒.๔ พับลงอีก๑ครั้งเพื่อให้เป็นรูป สามเหลี่ยม ขนาดเล็กลง และจะทำให้การ ตัดลายดอกมีความละเอียดมากยิ่งขึ้น

๒.๕ ใช้กรรไกร ตัดด้านข้างออกทั้ง ๒ ข้าง ให้เป็นลวดลายรูปกระจัง โดยแบ่งช่วง จังหวะของช่องไฟให้สวยงาม

๒.๖ คลี่กระดาษออก จะเป็นลวดลายที่ สวยงามตามที่กำหนดไว้ ถ้าจะทำให้มี ลวดลายเพิ่มขึ้นให้เหมาะสมกับขนาดของ ช่อ นำทาน ให้พับในบริเวณต้องการเพิ่มลาย แล้วตัดออกให้เป็นรูปดอก ก็จะได้ลวดลาย เพิ่มเติมและสวยงาม ใช้กาวทาไม้ไผ่ นำช่อ นำทานที่เสร็จแล้ว ติดบนไม้ไผ่ ตกแต่งด้าม

ไม้ไผ่โดยตัดกระดาษพันให้สวยงาม

การทำตุ๊กคำคิง และลายดอกประดับตุ๊ก

อุปกรณ์ในการทำตุ๊ก

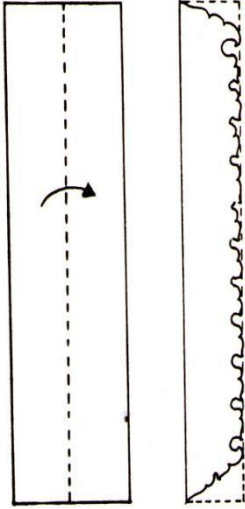
กระดาษสา

กระดาษทอง, กระดาษเงิน, กระดาษสีเขียว, กระดาษสีแดง กาวลา

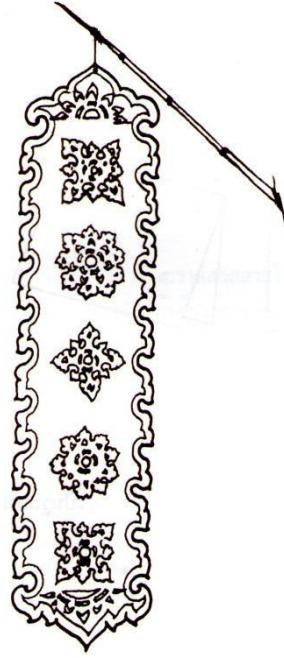
เท็กซ์

กรรไกร ไม้

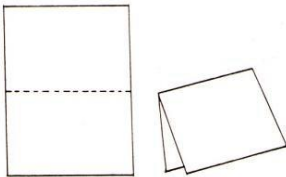
ไผ่, ด้าย

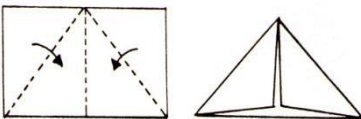
นำกระดาษสา ขนาด กว้าง
 ประมาณ ๘ นิ้ว ความยาวให้ วัดจาก
 ความสูงของผู้ทำ หรือผู้ที่ ต้องการให้
 ทำ พับครึ่งให้เท่ากัน แล้วร่างลักษ
 ณะของตุ่งเป็น ลวดลายให้ สวย
 งาม ตามจินตนาการ แต่ให้มีสาม
 ส่วนคือ ส่วนหัวตุ่ง ตัวตุ่ง และหางตุ่ง
 ตัด ลวดลายดอกต่างๆ ประดับตัวตุ่ง
 และใช้กระดาษทอง หรือเงินติด
 ขอบด้านข้าง ตกแต่งให้สวยงาม ใช้ไม้ไผ่
 ผูกเชือกร้อยตุ่ง (ดังรูป) ส่วนหัวตุ่ง ใช้
 กระดาษแข็งตัดเป็นรูปสามเหลี่ยมติด
 ด้านหลังเพื่อทำให้ตั้ง

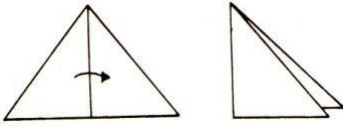
การทำลายประดับตุ่ง
ลายแก้วชิงดวง

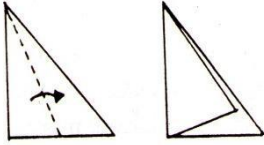
๑. พับครึ่งของกระดาษ
 สีเหลี่ยมผืนผ้า

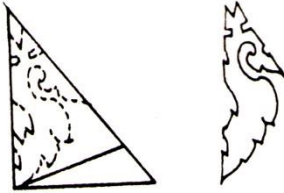
๒. พับปลายบน ซ้ายขวาเข้าหา
 กึ่งกลาง เป็นรูปสามเหลี่ยม

๓. พับทบกันเป็นรูปสามเหลี่ยมมุมฉาก

๔. พับทบอีกครั้งแล้วคลี่ออกแล้วจะ ได้ ลวดลายที่ละเอียดมากขึ้น เป็นรูป แฉก หลายแฉก

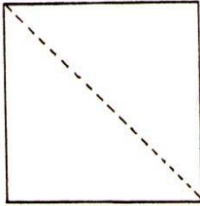

๕. วาดลวดลายให้สวยงามบน กระดาษแล้วตัด ถ้าต้องการลายที่ แตก ต่าง สามารถที่จะทดลอง จินตนาการ ออกแบบลวดลายไปเรื่อยๆ อาจจะได้ ลวดลายที่แปลกตูดังงาม

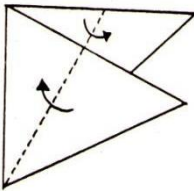
๖. จะได้ลายแก้วชิงดวงที่สำเร็จแล้ว

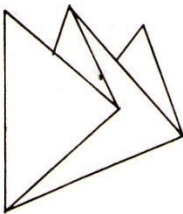
การทำลายกากกอก ประดับตุ่ง และตัวอย่างการตัดลายแบบต่างๆ

๑. ตัดกระดาษทอง กระดาษเงิน หรือ กระดาษสีเขียว กระดาษสีแดง ฯลฯ ที่ ต้องการเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส แล้วพับ ลงมา ตามแนวเฉียง

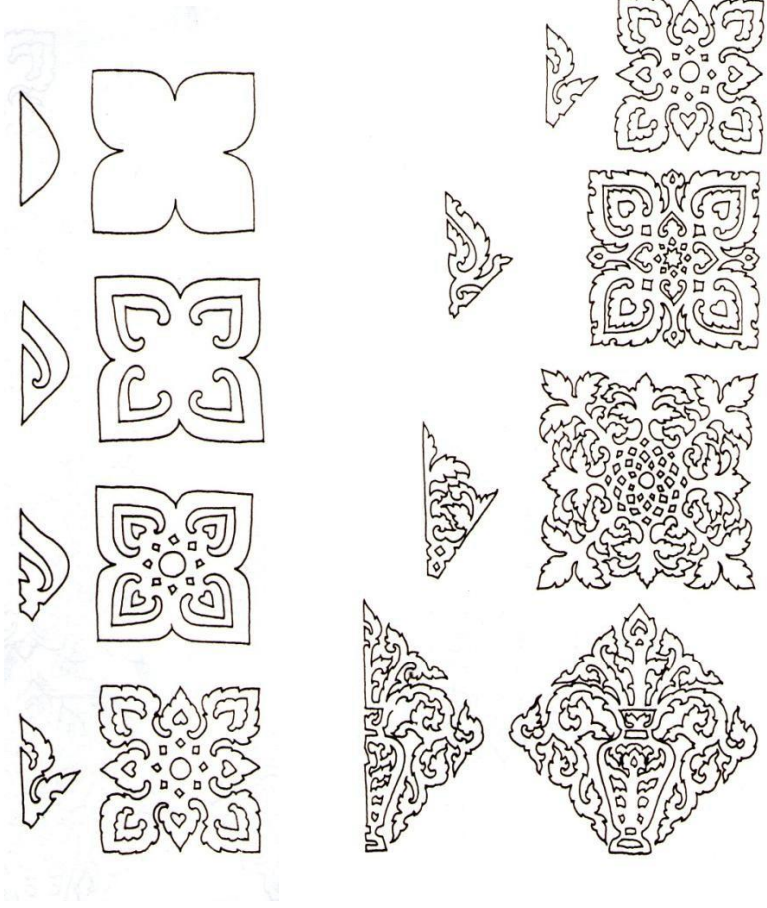

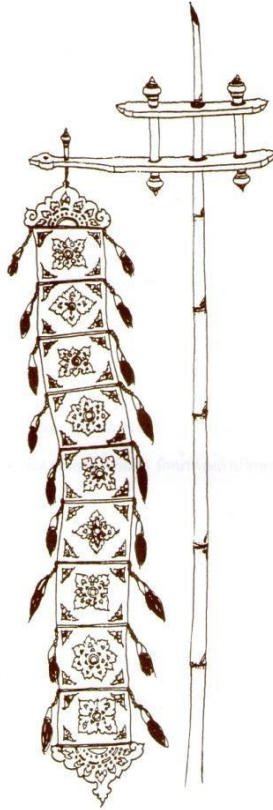
๒. พับปลายสามเหลี่ยม ซ้ายและขวา เข้าหา ตรงกลาง

๓. พับแล้วจะได้ลักษณะดังรูป เป็นรูป สามเหลี่ยม ตัดลวดลายตามที่กำหนด ให้ สวยงาม สามารถทดลอง ตัดตาม จินตนาการ จะได้ลวดลายที่แปลกตา สวยงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ใน การประดับตกแต่งอื่นๆ ได้อีกหลาย อย่าง เช่น จานรองแก้ว หรือจานรอง ผลไม้ เป็นต้น

ตัวอย่างการตัดลวดลายต่างๆ

ภาพแสดงส่วนประกอบของตุง

เอกสารอ้างอิง

“ตุง”. เอกสารประกอบนิทรรศการพิเศษเนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่, ๒๕๓๗

ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล. **มรดกผ้า : ภูมิปัญญาคนไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๕

วิลักษณ์ ศรีป่าซาง. **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือ ฉบับต้นแบบ**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรม วัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๓๘

เสถียร ณ วงศ์รักษ์. “**การตัดตุง**” เอกสารประกอบการฝึกอบรมการตัดตุง ณ สำนักส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐

ข้าวซูง

คำหว่า

เรียบเรียงโดย ศักดิ์นรินทร์ ขาวจิว*

“คำหว่า” โดยรูปศัพท์แล้วแปลว่า สระผม และอีกความหมายหนึ่ง คือการทำความเคารพและขอขมาลาโทษในช่วงวันสงกรานต์

ประเพณีคำหว่านั้น มีอยู่สองช่วง และสองสถานการณ์ นั่นคือ

การคำหว่าตัวเอง ในวันสังกรานต์(สังขานต์) ล่อง คือการปิดเคราะห์ที่ติดกับตัวตลอดปีที่ผ่านมา นั้นให้ตกไปกับปีเก่า หรือให้ตกไปกับสังกรานต์ โดยใช้น้ำขมิ้นสั้มป่อยคำหว่าและเช็ดตำแหน่งที่เป็นจัญไร และกาลกิณี และใช้น้ำอบน้ำหอมพรมในตำแหน่ง

ศรี ของปีนั้น ๆ ดังประกาศสงกรานต์ปี จุลศักราช ๑๓๗๗ ปีดับเม็ด ว่าไว้ (ปีมะแม สัปตศก) ดังนี้

“ในวันสังกรานต์ล่องไฟนั้น จุงหื้อครูบาอาจารย์ เจ้านาย ท้าวพระญา เสนาอามาตย์ ข้าราชการ ไพร่ราษฎรทั้งมวล เอาขันไฟสุโขกขรณี แม่น้ำ เค้าไม้ จอมปลวกใหญ่ หนทางไควสี่ เส้นสมกัน อว่ายหน้าไฟสุที่สะหนใต้ อาบองค์สรงเศศเกล้าเกศี ปลีนี่สร้อยที่ดั่ง หื้อเอาน้ำอบ น้ำหอมเช็ดที่ตั้งเสีย กาลกิณีอยู่ที่ปาก จังไรอยู่ที่ป่า หื้อเอาน้ำเข้าหมั้นสั้มป่อยเช็ดคว่างเสีย กล่าวคาถาว่า “อม สิริมา มหาสิริมา เตช ยสส ลาภา อายุ วัฒนมา ภวนตุ เม” ลอยจังไรเสียในที ทั้งหลายฝูงนั้น แล้วมานุ่งทรงเสื้อผ้าผืนใหม่ ทัดดอกเอื้องอันเปนพระญาดอก หากจักมีอายุยืน ยาวไพชะแล”

การที่จะคำหว่า นั้นจะต้องดูทั้งทิศที่จะหันไป ให้ถูกต้อง ดูการสถิตของศรี กาลกิณี

* นักวิชาการศึกษา ศูนย์วัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

และจัญไร ตลอดถึงการเห็นดอกไม้ที่เป็นพระญาติด้วย ตามประกาศสงกรานต์หรือหนังสือปีใหม่ล้านนา ที่ออกมาในแต่ละปี

การดำหัวอีกประการหนึ่งที่เป็นการดำหัวที่แสดงถึงความกตัญญูและขอขมาลาโทษ ในสิ่งที่ทำผิดพลาดไปในตลอดปีที่ผ่านมา นั่นคือการดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้ที่เคารพ **ตั้งแต่วันพระญวณเป็นต้นไป**

ทั้งที่เป็นการดำหัวก็มีหลายระดับ ทั้งในระดับเมือง ระดับหมู่บ้าน ระดับกลุ่มเครือญาติ เป็นต้น หากเป็นระดับกลุ่มคนที่มากด้วยแล้วก็จะมีการตกลงกันว่าควรจัดกันในวันใดที่เหมาะสมสำหรับทุกคน เช่นดำหัวเจ้าเมือง ดำหัวเจ้าอาวาส ดำหัวผู้ใหญ่บ้าน ก็จะเป็นการรวมใจของชาวบ้านพร้อมเพรียงกันจัดขึ้น ส่วนหากเป็นในตระกูลใดตระกูลหนึ่งนั้น ก็จะมีการรวมลูกหลานที่อยู่ตามที่ตั้งต่าง ๆ กลับมาทำพิธีพร้อมกัน โดยเป็นการแสดงถึงความกตัญญูแล้วยังเป็นการรวมญาติ ให้ได้มาพบมาเจอกันอย่างพร้อมเพรียงกันในรอบปี

นอกจากนี้ยังเป็นการดำหัวเฉพาะส่วนตัว คือจะเดินทางไปยังผู้ที่เคารพ เช่น หนี (ที่เคียวรักษาให้หายจากโรค) อาจารย์ หมอเมืองอู่ที่เคียวช่วยเหลือจนเจ็อกันมา ก็จะเดินทางไปตามแต่ความสะดวกของแต่ละบุคคล

การดำหัว สิ่งที่จะต้องเตรียมไปคือ ครว้ดำหัว ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นเสื้อผ้า หรือของใช้ไม้สอย หรืออาหารแห้งต่าง ๆ แล้วแต่จะสะดวก ที่ขาดไม่ได้คือ น้ำอบน้ำหอม น้ำมันส้มป่อยที่จะใช้เป็นเครื่องดำหัว หรืออาจจะมีการยวข้าวตอกดอกไม้รูปเทียนเข้าร่วมด้วยก็มี

ส่วนพิธีการก็เพียงแต่ให้ลูกหลานทั้งหลายมากราบพร้อมหน้าพร้อมตาเรียบร้อย ตัวแทนผู้ที่มาดำหัวกล่าวขอขมา จบแล้วก็ประเคนของดำหัวและน้ำขม้นส้มป่อย แล้วผู้ใหญ่ก็จะเอามือจุ่มน้ำส้มป่อยลูบศีรษะ ทำที่ท้าวดำหัวหรือสละผมพอเป็นพิธีเท่านั้น จากนั้นก็ให้พร จากนั้นผู้รับพรก็พร้อมใจกันกล่าวคำว่า “สาธุ” ก็เป็นอันเสร็จพิธี

ตัวอย่างพรปีใหม่สำหรับผู้ใหญ่มอบให้กับลูกหลานในงานดำหัว ตัวอย่างจากหนังสือ “ของดีจากบ๊อบสา” ของ ญาณสมปนโน ว่าไว้ว่า

“เอว้ โหตุ สมปฏิจฉามิ ตีและ อชช ในวันนี้ก็หากเป็นวันดี ตีอีอันวิเศษ เหตุว่าระวีสังขานต์ปีเก่า อติกนุโต ก็ข้ามลวงพ้นไปแล้ว ปีใหม่แก้วพระญวณ ก็มาจุจจรอดเลิงเทิงแก่เราชู้ชู้ชุน บัดนี้หมายมี เป็นแก้ว.....(บ่งชื่อศรัทธา).....พร้อมตัวก็ปล่เสียยังฮีตเก่าแห่งสัปปุริสสะเจ้าทั้งหลาย ก็ได้สนงขงขวยตคแต่งพร้อมน้อมนำมายังธูปะปุปะปมาลาซาชาวดวงดอก ทั้งเข้าดอกลำเทียนน้ำอบน้ำหอม ก็เพื่อจักมาสมมาคารวะ ยังตนตัวแห่งเราว่าสันนี้แท้

ดีหลี บัดนี้ต้นต้วแห่งเราก็มีธัมมเมตตา อว่ายหน้าปฏิกะรับเอาแล้ว หลอนว่าท่านทั้งหลาย ได้ปมาทะข้ามกลายที่ต่ำย่ำที่สูงสนัด

ได้กระทำไปด้วยอันปรัด้วยกาย วาจา ใจมาแต่ก่อน ก็หื้อได้ผ่อนสูญหาย กลายเป
นอโหลกรรม อย่าได้เป็นนิวรรณ์ธรรมสามสิ่ง อันเป็นโทษยิ่งแก่คนกล้า ได้ห้ามเสียยังหนทางไปสู่
ชั้นฟ้าและเนรพาน แก่ท่านทั้งหลายสิ่งเยื่องลักประการนั้นจุงจกมี ตั้งแต่่มุหุดตุกาละ วันนียามนี้
ไปพายหน้าขอหื้อท่านทั้งหลายผู้ชุนคนอยู่หื้อมีไชย ไปหื้อมีโชคลาก เคะระหื้อร้ายหยาบอย่ามา
ใกล้ เจ็บป่วยไข้อย่ามาพาน ได้อยู่สำราญช้อยโชติ มีเงินค้ำล้านโกฏิเต็มดวง ปรับกกบางสักหื้อ
เต็มอยู่ชู่เมื่อดีหลี ได้อยู่สวัสดิสดีที่หมาเที่ยงแท้มีอายุร้อยชาวบเข้าวสา ได้อยู่ค้ำชัวร์ศาสนาไป
ใจจ๋ อย่าได้คลาดได้คลาเที่ยงแท้ดีหลี ตามบาทบาสีว่า

อายุ วุฒโก ธนวุฒโก สิริวุฒโก ยสวุฒโก พลวุฒโก สุขวุฒโก โหตุสพพทา	
ทุกขโรครภยา เวรา	โสกา สตตุ จุบททวา
อนเภา อนนุตรายาปี	วินสสนตุ จ เตชสา
ชยสิทธิ ธน ลาก	โสทธิภาคย สุษ พล
สิริ อายุ จ วมุโณ จ	โภค ุวุฒมิ จ ยสวา
สทวสุสา จ อายุ จ	ชีวลิตี ฆวนตุ เตฯ
สพพิติโย วิวชชนตุ	สพพรโค วินสสุ
มา เต ฆาตวนนุตราโย	สุชี ที่ฆายโก ฆา
อภิวา ทนลิลิสส	นิจจ ุวุฒาปจายโน
จตตารโธ ธมมา วุฒนุติ	อายุ วมุโณ สุษ พลฯ”

ในบางท้องถิ่น การค้าหั่ว มักจะมีการควบคู่กับการเรียกขวัญหรือสู่ขวัญ โดยลูกหลาย
แต่ละคนจะมารวมตัวกัน รวมเงินและข้าวของเช่นไก่ที่จะใช้ในพิธี ช่วยกันตระเตรียมทั้งบายศรี
และข้าวของที่ใช้สำหรับการบูชาขวัญ เช่นไก่ต้ม ขนม ข้าว กล้วย เสื้อผ้า ฯลฯ ที่จะจัดเตรียมให้
ครบถ้วน และได้เชิญหมอขวัญ หรือผู้ทำพิธีเรียกขวัญและผูกข้อมือ จากนั้นลูกหลานก็จะเข้าไป
ให้ปู่ย่าตายายหรือบุคคลที่เราเคารพนั้น ผูกข้อมือให้เพื่อเป็นสิริมงคล

การค้าหั่วนั้นถือว่าเป็นประเพณีที่ส่งเสริมความสามัคคีในเครือญาติ และแสดงถึง
ความกตัญญูรู้คุณอีกด้วย ไม่ว่าจะกระทำกันขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่เพียงใด ก็ด้วยจุดมุ่งหมาย
เดียวกัน ในช่วงปีใหม่สงกรานต์ฯ

เครื่องสักการะบูชา : วัชฐี วัชฐี วัชฐี วัชฐี วัชฐี วัชฐี วัชฐี

เครื่องสักการะล้านนา : ต้นผึ้ง ต้นเทียน ต้นดอก หมากสุ่ม หมากเบ็ง

เครื่องสักการะ เป็นสิ่งนำถวาย หรือนำมาให้แก่สิ่งที่เคารพ เช่นพระพุทธรูป หรือบุคคลที่เคารพ เช่นครูบาอาจารย์ ๆ หรือบุคคลที่มีตำแหน่ง เช่นเจ้านาย เป็นต้น อันหมายถึงการแสดงความเคารพ

นอกจากจะเป็นเครื่องสักการะแล้วยังจัดเป็นเครื่องปัจจัยไทยทานอีกด้วย เช่นต้นดอก ต้นผึ้ง และต้นเทียน สามอย่างนี้จะใช้เป็นเครื่อง “ครวทาน” ร่วมกับสิ่งของอื่นๆ เช่น ต้นกล้วย ต้นช้อน ต้นผึ้ง ต้นเทียน ต้นดอก หรือเครื่องถวายอื่นๆ อาจจะจัดเป็นพุ่มคล้ายต้นกล้วยพุ่มหรือจัดลงในกระบะที่จัดไว้ เรียกว่า “ซอง-หลิ่ง” หรือ “ซองอ้อย” ไว้ห้ามเข้าไปถวายในวัดในงานบุญใหญ่ เช่นงานเฉลิมฉลองเสนาสนะต่างๆ ของวัด หรืองาน “พอยหลวง”

บางแห่งในเครื่องไทยทาน จะมี “หมาก” เข้าร่วมด้วย โดยจัดเป็นหมากแห้งที่เสียงร้อยเป็นเส้น และหมากสดที่ถวายเป็นลูกๆ ด้วยในสมัยก่อนนิยมเคี้ยวหมากกันจำนวนมาก ผู้คนจึงนิยมปลูกสวนหมากสวนพลูไว้ ในสมัยสุโขทัยถือสวนหมากสวนพลูเป็นมรดกอีกด้วย ดังจารึกพ่อขุนรามคำแหง ด่านที่ ๑ กล่าวว่า “ป่าหมากป่าพลู พ่อเชื่อมั่น ไว้แก่ลูกมัน” ส่วนในจารึกด่านที่ ๒ กล่าวว่า ในงานบุญกฐิน ก็จะมีการถวายต้นหมาก ต้นดอก ด้วย “เมื่อگرامกฐิน มีพนมเขี้ยว พนมหมาก มีพนมดอกไม้” แสดงว่าเครื่องสักการะเหล่านี้มีมานานแล้ว ส่วนในจารึกล้านนา ก็มักพบมีการกลั่นถวายสวนหมาก สวนพลู สวนมะพร้าว มีส่วยขี้ผึ้ง น้ำมัน เข้าสู่วัดเป็นจำนวนมาก ด้วยสิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งสำคัญในวัดวาอาราม เช่นขี้ผึ้ง ก็จะใช้ในการนำมาทำเทียน ส่วนน้ำมันก็ใช้เติมประทีป ส่วนหมากพลู ถือเป็นโอสถ “ศิลาปัจจัย” ถวายพระสงฆ์

ในสมัยของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ยกเลิกการกินหมาก ก็ทำให้ปัจจุบันไม่มีใครที่เคี้ยวหมากเช่นดังแต่ก่อน แต่ก็จะเหลือเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้น แต่กระนั้นก็ยังคงใช้หมากในพิธีกรรม และเป็นเครื่องสักการะจนทุกวันนี้

ปัจจุบัน เครื่องสักการะจึงได้นำเอาสิ่งเหล่านี้มาใช้เป็นเครื่องสักการะแสดงความเคารพทั้งในศาสนาจักร ในงานพิธีต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาเช่นงานพุทธาภิเษก เป็นต้น และอาณาจักร เช่นงานคำหัวเจ้าเมือง เจ้านายฝ่ายเหนือ เป็นต้น ดังจะเห็นใน (ผู้ว่าราชการจังหวัด) งานต่างๆ ดังนี้ต้นผึ้ง(ต้นผึ้ง) ต้นเทียน หมากสุ่ม หมากเบ็ง และต้นดอก (บางที่อาจจะมิต้นพลูสุ่มร่วมด้วยอีกต้นหนึ่ง)

ต้นผึ้ง (ต้นผึ้ง)

เป็นต้นที่ทำด้วยฟาง หรือหญ้าคา หรือต้นกล้วย หรือฐานไม้ที่ทำขึ้นเป็นพิเศษ เจ้าภาพหรือผู้ทำ จะนำขี้ผึ้งมาประดิษฐ์เป็นรูปดอกไม้ อาจจะเป็นการนำขี้ผึ้งมาฝังแดดให้อ่อนตัว แล้วปั้นเป็นรูปดอกเอื้องผึ้งบ้าง หรือดอกไม้ต่างๆ ตามแต่จินตนาการ บางแห่งอาจจะมีการต้มขี้ผึ้งแล้วนำแม่พิมพ์ที่แกะเป็นรูปดอกไม้ มาชุบให้เป็นรูปดอกไม้ต่างๆ นำไปติดกับก้านไม้ไผ่แล้วเสียบตกแต่งกับ “ต้น” ให้เป็นพุ่ม และตกแต่งให้สวยงาม

ต้นเทียน

ตัวต้นนั้นทำเช่นเดียวกับต้นผึ้ง แต่ตัวที่เสียบนั้น จะนำเทียน๑คู่ มาผูกกับก้านไม้ไผ่แล้วนำมาเสียบต้นให้เต็มเป็นพุ่ม แล้วตกแต่งให้สวยงาม

ต้นดอก

เป็นการนำดอกไม้สด เสียบเข้าไปในโครง “ต้น” ที่ทำมาจากฟาง หรือต้นกล้วย เช่นเดียวกับต้นผึ้งต้นเทียน โดยใช้ดอกไม้หลากหลายชนิด จัดตกแต่งให้เป็นพุ่ม บางแห่งอาจจะใช้ดอกไม้ประดิษฐ์จากกระดาษ หรือใช้ธนบัตรพับเป็นรูปดอกไม้ต่างๆ บ้าง

หมากส้ม

คือการถวายเป็นทานแก่ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือบุคคลที่เราเคารพ ด้วยแต่เดิมผู้คนนิยมเคี้ยวหมากกัน เพื่อให้มีหมากเก็บไว้ได้นาน โดยใช้หมากเสียบ อันเป็นหมากดิบที่ผ่าเป็นซีก แล้วมาเสียบร้อยเป็นแถว ยาวประมาณ ๑ ศอก ตากให้แห้ง แล้วนำมาประกอบเป็นพุ่ม โดยอาจจะใช้ไม้ไผ่ตามหมากใหม่ หรือหาบอนพุ่มที่จัดทำไว้ ให้เป็นพุ่มที่สวยงาม รอบโครงที่ทำจากไม้ หรือต้นกล้วย หรือต้นฟาง

หมากเบ็ง

หมากเบ็งเป็นการถวายเป็นทานแก่ผู้เฒ่าผู้แก่ โดยใช้หมากสด ๒๔ผล เสียบบนก้านไม้ไผ่ โดยมีการนำใบมะพร้าวหรือใบตาล หรือใบลานมาสานเป็นรูปดอกจันทน์แปดกลีบรองผลหมากเสียบเข้ากับพุ่ม บางแห่งอาจจะทำต้นเป็นโครงเหล็ก หรือโครงไม้ มักจะทำเป็นแนวสำหรับโดยการแบ่งเป็น ๕ เสียงหมาก เป็น ๕ แนว ๕ แนวนี้ ท่านพระครูอดุลสัทธาภิรัต ให้คำอธิบายว่า “เบ็ง” ในคำว่าหมากเบ็ง อาจมาจากคำว่า “เบญจ” ที่แปลว่า ๕ ก็ได้

ต้นผึ้ง ต้นเทียน หมากสุ่ม หมากเบ็ง ต้นดอก
ที่มา: สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ

Preserve Traditional Lanna Celebrate

Saknarin Chao-ngiw

Editor

Cultural Center Education

Rajamangala University

of Technology Lanna

Notice

Songkran New Year tradition is considered a common tradition in countries that have received culture or influence of Burma, especially Thai minor era.

In this time is the question of many of who have experienced in the past year that the first day of New Year had moved and problems in carrying out religious activities during the Songkran period lead to argument, sometimes may have a serious argument. In this book will tell about the source, the truth and the importance of this issue.

In addition, also providing the knowledge of Lanna TUNG, by Assistant professor Lipikorn Makeaw, who studied and researched with the TUNG details and the instructions of making TUNG, and it is easy to follow the steps outline.

The Cultural Studied Center aimed to giving and spreading the knowledge widely by collaborated with Mr. Chalermchai Parasuk, teacher of Business Translation (BOAEC130). To make both Thais and foreigners have more understanding toward Songkran New Year tradition

The Cultural Studied Center

March 2020

15th April is not the First day of New Year.

It is a controversial issue of every year, since beginning of the tradition of knowledge on Lanna Songkran tradition onwards. When the result does not match with was used together before since 1948, during the period of the Field Marshal P.Pibulsongkram that starts to announce Songkran holidays on 13-15 Aprils. According to the announcement of the Prime Minister office on working hours and public holidays in 1948, and continue to take this holidays based on this until now. Though some years there will have a change; reduce or add of the holidays, but still use the day before the last day of the year is on 13th Aprils, the last day of the year is on 14th Aprils and the New Year of Songkran day is on 15th Aprils all the time until now.

When carrying out the activities and ceremonies on these days, based on the public holiday. Often get used to and assume that is the night thing to do. Even though there were official public Songkran announcements distributed by the Government Saving Bank or local of Songkran announcement printed.

SongKran will be not have the problems if do not have the belief about the date and the ceremony to get involved like the Central region of Thailand.

Lanna's SongKran consist of belief and various rituals that specific for each day.

The different of SongKran holidays and public holidays is therefore a big problem. Including to the monks, master of ceremony and the villagers to almost in every area. Sometimes, there were dispute among each group and divided into groups and went to temple they took side. Some of them are based on public holidays and those that have been previously did. Some of them are based on official SongKran announcements.

The difference is the problems of the First day of Sangkranta New Year moved from 15th Aprils to 16th Aprils, so the day before the last day of the year will be on 15th Aprils. Caused the activities that must be based on the belief of each day will be very chaotic. As was a spectacle in the past time ago even in the present.

The activities which do in each day related to the belief and faith of the Lanna people.

Sangkhan long Day is the last day of the New Year, is considered the big cleaning day; washing the clothes, sweeping the dirty and cleaning Buddha images. Especially, pouring water on the hands of revered as the announcement in Songkran Day that it must do in the last day of the New Year. “Pouring water on the hands of revered and ask for blessing, you must turn to the East. After that, cleaning the bad things out with turmeric and Sompoi, and saying the Bali text”, “**Om sirimā Mahāsirimā Tēja Yasa Lābhā Āyu Wannā Bhawantumē.**” It means to having auspicious, powerful, fortune, longevity and beautiful appearance. In addition, float the bad things to the river, put on new clothes and put a Gardenia flowers behind one’s ear for having a long life as a belief.” Moreover, people also clean around the temple and the village.

Nao Day is transition day between Old Year and New Year, is the day that preparing things to make merit at the temple, arranging a dishes and dessert, carrying the sand to make sand pagodas. Furthermore, everyone is not allowed to perform any auspicious ceremonies on this day because it is considered a bad day. If it has the auspicious ceremonies on this day, it must be unfortunate throughout the year. In this day, it is the day that must beware the manner and speech, and avoid sneaking abuses.

Phrayawan Day is the first day of the New Year, is considered the best day of Lanna New Year. It is the day to make merit and hold variously auspicious ceremonies. Such as house warming,

celebrating new shop, and offering to support the pole to Bodhi trees, changing family sacred bowl, tattooing, and eating sweets and sugar cane. And this day is the first day to pour water on the hands of revered the elders and ask for blessing.

Pakpee Day is the second day of the New Year, is considered a day that eliminating misfortune and getting lucky. In addition, eating young jackfruit curry, as a belief it will make everyone has the good things, and will be supported throughout the year. And pouring water on the hands of revered the elders who we respect, and ask for blessing throughout the last one, and throughout the ends of April.

Therefore, the activities of each day are different and have a clearly pattern. Some area may have different ceremony details to each the whole area, whether the area that has people who are native and others city. The area that has Songkran traditions such as Myanmar (in various regions of Myanmar; Shan and Kiang Tung), Xishuangbanna, and Laos. So there are usually ceremonies relate with these day.

When studying in neighboring country, found that it is not often as difficult as Lanna of Thailand which there are two systems. It is calculates system and relentless holiday system. In various cities will be based on the announcement of Songkran which comes out each year. Such as Laos, Songkran holidays are announced according to Songkran festival of the year. In Myanmar, there are Songkran holidays lasting up ten days.

In fact, Thai New Year, or the first day of the New Year is moving and day counting still keep moving. According to the scriptures that have been traded in every country, which has Songkran festival is used to calculate, is “Suriyayart Scripture” or solar scripture. It is used to change the era to “Thai minor era”. However, calculating as the scripture

counts the number of days since cut off the era. It is the day that Sangkaracha Bopphosorahan left the monkhood, and got throne when the Piscus moved to Aries until now. Moreover, comparing with Thai solar calendar that corresponds to the date, and number of days counted but cut off the era until now is called “Horakun”.

In addition, Suriyayart Scripture giving the formula to calculate Horakun in Phrayawan Day, or the new era, formula to calculate in Lanna that “Sakkachart set 292207 multiply 373 plus 800 divide by that result 1 plus, is Ahangkhana Day, or the new era”.

Or;

Horakun Phrayawan Day =

$$\text{Horakun Nao Day} + 1 = \frac{\text{the result of (Thai minor era} \times 292207) + 373}{800} + 1$$

Or according to the formula that Phra Kru Adulsilakit provided is;

$$\text{Horakun Phrayawan Day} = \text{the result of } ((\text{Thai minor era} \times 365.25875) + 1.46625)$$

In addition, finding out how many days of the second day of the New Year; Horakun Phrayawan Day in this year set, minus Horakun Phrayawan Day in last year. And if the result is 365 days, in that day will have only one day of Nao Day; or the last day before the New Year. If the result is 366 days, there are 2 days of Nao Day; or the last day before the New Year.

Songkran Festival

Songkran Festival in Northern region it is called “Lanna New Year” Songkran in Northern region it is read as “ Sangkran “ which is from the word “ Sangkran“.

Songkran-Sangkran-SangKhan means to move forward. The meaning is that in every year there will be a Songkran Festival and zodiac signs will move to another zodiac sign which will happen 12 times and when moving from Pisces to Aries it is considered as “Mahasongkran” which is a period that people celebrate with joy and happiness. It is a culture received from India and modified in unique way of the locals. Therefore, to reduce the heat in the hottest period of summertime people splash water at each other where it can be seen in the Songkran Festival and which is now recognized from all around the world.

Splashing water during Songkran Festival

Songkran is like a sign of changing era. The first sign of changing era was in 1725 (B.E.1182) in the time of King Anirut of Pukam. It is a tradition that has been inherited up until today. The scripture of Suriyatra

is the main scripture to calculate the date of Mahasongkran and Thalengsok Day both in the central and north regions.

Activities in the period of the Songkran Festival in the northern region would have a specific order, Songkranlong Day, Wan Naow, Phrayawan Day, Pakpi Day, Pakduan Day, Pak Wan and Pak Yam Day.

The main events would happen of the first four days.

Songkran Long Day or Mahasongkran Day is the day of changing zodiac sign. The sun starts to enter the sign of Aries. The northern people has created a personification on each of the 7 days differently with different accessories, vehicles and it would also have a prophecy. It is very different from the middle region which they mostly maintain on the “Mon text “of the 7 daughter of Songkran. This belief has not been in the beginning of the northern belief. In fact, it is influence just became part of the lately northern belief.

The northern personification style would depend on the different formulas or tale that has been told for example the tale of the Sangkran Elders (เรื่องปู่สังขารและย่าสังขาร). The adults would use this tale as a strategy to make the children to wake up early in the days of Songkran.

The story would sound something like the Sangkran Elders would wear red colored clothes and walk along the streets to collect bad things on to them. Because of this, Villagers would put trash in front of their house and in the morning they would clean it or burn it.

Later on when the recovery of the Lanna Calendar and the announcement of the Northern Songkran, the stories of the personification has been recovered and talked about again.

It also has helped promoting the tourism. Parades of the personification and parades of the Songkran Daughters has been involved together in Siamese style.

In the meeting of the Lanna Calendar and the announcement of the Northern Songkran, this is the outcome of the conclusion.

If Songkran was on Sunday, the personification would wear white colored cloth decorated with ruby's, Right hand holding a white lotus flower, left hands holding a shield while standing on the back of a white horse heading east. The angel's name is Thangsri-, standing to receive the personification. Villagers would be in trouble a battle will happen and the rice fields won't grow.

If Songkran was on Monday, the personification would wear white cloth decorated with chrysoberyl, both hands holding a white lotus flower, laying on the sides on the back of a white elephant. The angel's name is Manora, laying to receive the personification. The king would be in trouble. The plants will grow but would be ugly.

If Songkran was on Tuesday, the personification would wear red glass colored cloth, decorated with red-glass, having hands, up-right hand holding a mach, down-right hand leaning on lap, up-left hand holding beads, down-right hand holding a glass, standing up and looking down on the back of a lion heading north-east. The angel's name is Manta, coming to receive the personification. The citizen would be in trouble.

If Songkran was on Wednesday, the personification would wear block colored clothes decorated with plastic glasses, glasses, having hands, Up-right hand holding an arrow, down-right hand holding a pan, Up-left hand holding a flagon, down-left hand holding a pan, sitting on the back of a black peacock heading north. The angel's name is Surintha

coming to receive the personification. The king and animals with 4legs would be in trouble and cows would turn sick.

If Songkran was on Thursday, the personification would wear yellow colored clothes decorated with golden glass. Left hand holding beads, right-hand leaning on lap, standing on the back of a yellow horse heading north. The angel's name is Kanya on her knees receiving the personification. The king would be in trouble. Plants will grow but would be ugly.

If Songkran was on Friday, the personification would wear white colored clothes decorated with glasses, having hands, Up-right hand holding a mirror, down-right hand holding beads, Up-left hand holding a spear, down-left hand leaning on lap, squatting on the back of a buffalo heading west.

The angel's name is Lita sitting down to receive the personification. Priests and Monk would be in trouble. Rice fields will grow nicely,

If Songkran was on Saturday, the personification would wear green colored clothes decorated with emeralds, having 4 hands, Up-right hand holding a spear, down-right hand holding an arrow, Up-left hand holding a bow, down-left hand holding a sword, laying sideways on the back of a rhino heading South-west. The angel's name is Yama standing to receive the personification. High ranking officer would be in trouble.

Songkran is the big cleaning day; the villagers will fire some firework in early morning to make some noise for exorcism especially boys like to fire firework. In the afternoon they will clean their houses, wash clothes, clean temple and pour some scented water. Sangkran Day in Chiang Mai they usually install important Buddha of image such as

Pra sing or Pra Sinhing for people who wish to sprinkle water on the Buddha.

WanNaow I the Transition Day which is a free period and uncertain time. Auspicious ceremonies should not be done on this day. The name of WanMaow is an in Auspicious Day today is the day to go to the temple and making sweets and mostly sweet are Kaonomjok and Kanomtian from center region or Kaonomniab Nan city also has other snacks such as Kanomrinma, Kaothomgok, Kanomkaothommus, Kanomkue and etc. in part of food especially Horningkai or Hormokkai and Kanghanlay will be prepared for monks on the next mooring.

In the evening they will transport sand to the temple to build sand pagodas. On the Nowadays they don't do auspicious ceremonies because in the new district of Nan (Wat donchai) said Phrayasuriya who is the ruler of the city and had 2 wives has fed the demon and the rain did not fall all season. When he died he become jinn. Who lived outside the galaxy and had two wives died, they have found the ashes of the jinn of Phrasiriya. One day after the Mahasongkran day the as he has been brought in and cleaned because of this it became the Wannaow and auspicious ceremonies would not happen on this day.

In the Evening, the people will bring decorated sand to the temple to give to the monks on Phrayaone's Day. Bringing sand to build it into different pagoda is strongly believed in virtue and moral dread. The sand around the Buddhist hall or temple looks as if there were a sea around the mountain sumain. In former time at the temple they had to take off their shoe in front of the gate and they would walk bare foot on the temple ground. So some sand might have been stuck on their feet when they went out. They believe that it was a sin to take sand from the temple. The people in North are afraid that they would be jinn

after they died. Once a year, they would bring the sand back to the temple in the form of a pagoda. Besides the sand is used to cover the temple's ground. With surrounding sab, it helps preserving, the pagoda or the relics from the moisture. It also popular to cut bamboos for work. It is believed that the timber that has been cut today will not be bitten by moths or termites.

The Phayawan Day is the Lanna New Year and also a greater day than any other. Many people wait to perform auspicious ceremonies such as housewarming and new store opening.

On Phayawan Day, people will go to the temple for religious ceremony such as offering food to the deceased relatives, pay respect to the monks and build a sand pagoda. It is a merit-making measure according to the beliefs of the Thai people.

In afternoon it will have sermons about the Lanna New Year, bathing the Buddha image and paying respect to the elders which will start today and so on. Adult worshipping ceremony is to wash their hair and make them wear new clothes. Children will bring souvenirs to the grandparents and they will bless them. After that, adult worshipping ceremony is left with turmeric water and special perfume for paying respect to those we respect. On special day like this they will usually eat Laab together and according to the belief they will be lucky all year.

The Pakpi Day is a day with many ceremonies that is to worship the rice to reduce bad luck while the synthesis of houses, sacrifices will be brought together at one point in the village. In addition, it will be an adult worshipping ceremony. Today they will eat some Jackfruit curry together because of the belief that will have good trading throughout the year.

As for the first of the month, the beginning of the day, the beginning of the period, arranged accordingly to that will be a pouring scented water onto our parents' and grandparents' hands.

Another thing, on Songkran Day before Songkran Festival, there is a Songkran announcement that called New Year's Book. In the book, Songkran Festival it will announced. Which day is Songkran Day? Which day is Wan Nao? Which day is Phrayawan Day? And tell them how to wash your head on Songkran Festival along with telling what are auspicious wood and animal in that year. Including the prediction of fertility, and the important events of that year. Therefore, Songkran or New Year, the city is very important to the Lanna people. Even if wherever the Lanna people are, they will try to go back home during that time

Nowadays, the delusion of the day of the ritual bring to the confusion and misunderstandings of each other from familiarity in the past. From calculations, it is often found that in the past 60 years, Maha Songkran Day tends to move 1 day ago. (Maha Songkran Day) - Wannao - Phrayawan Day usually falls on 13 - 14 -15 April, causing the government to announce three public holidays. And the Lanna people will make a merit on that date, which is correct on the day of the Songkran festival announcement. But over the years, the days began to move, resulting in delusion between public holidays based on the same pattern and being familiar to almost generations when the calculation of Maha Songkran Day are postponed for another day to be 14-15- April 16, causing the problem due to the delusion of Songkran Day.

Tung Lanna

History of Tung

The word "Tung" in Lanna has the same meaning as "flag" in the Central Thai language and has the exact same characteristics as "Pataka" of India, which is a piece of material hanging on top. With a male pillar hanging down a long sheet Tung in Tai language is called "Tum Khon".

Burmese language is called "Tung". Tung is a kind of decoration used for rituals that have a long role and history.

Tung is used for Buddhist rituals, both in auspicious and inauspicious events, with sizes, shapes and material details varying according to beliefs in rituals as well as popularity in each locality.

The materials used to make Tung are as follows

1. Fabric or cotton, such as Tung Chai, Tung Yai, etc.
2. Wood such as Tung Kradang, Tung wood, etc.
3. Paper or plastic, such as Tung Phayayor, Tung Sai Mu, Tung Sibsong.
4. Metals such as Tung Lek, Tung Tong, Golden Tung, Chinese Tung etc.
5. Other materials such as Tung rice paddy rice Tung soil, sand bags, etc.

The purpose of making Tung in Lanna is as follows:

- Offering as a Buddha offering for oneself and those who have passed away will be free from fate and ascended to heaven
- Decorated religious objects as a celebration such as Poi Luang Festival.
- To exorcise Eradicate all disasters especially the dangers believed to be caused by evil spirit or all the sins
- Use in black magic to perform spells and worship gods

- Used in rituals and festivals, such as prayer ceremonies, ancestral ceremonies, the rise of the four gods, the setting of Dhamma, Poi Luang, Kathin Festival, Songkran Festival Tradition about death.

Tung classified by use are as follows:

1. Tung used to decorate the place where there is a celebration ceremony in relic Buddhism. To make it beautiful is a marker leading to the event area and used in various auspicious events as follows.

Tung Chai (Tung Jai) is a large Tung, a long square. Considered that the more longer, the more merit. Tung Chai is made of silk cotton, which is woven into airy fibers. Some are beautifully woven into various patterns. If the piece is very long, often use a large bamboo pole. Used in celebrations, the villagers will help make Tung Chai to be fix along the way to the temple. The set of Tung Chai is for dedicating to relatives who have passed away. In addition, to having fix at the side of the temple entrance. There are still decorate around religious monuments and religious ceremonies.

Tung Yai or Tung Yai Mang Moom is a flag that made from yarn by tied together looks like a cobweb. This flag was created for religious ceremony as same as Tung Chai. It is often hanging in front of the Principal Buddha Image in chapel for worshipping the Lord Buddha. Making this kind of flag depends on the popularity of each village.

Tung Kra Dang is a flag that made by carving wood and lime pole. Sometimes, the maker embroidered on a metal. Moreover, this kind of flag also have decorated with glass, molding the lime various patterns, and embroidered the patterns on flag. Mostly of creator that made this kind of flag are a nobleman or high-class people because a material quite expensive and have to use the technician that exquisite who are workmanships. This flag created for worshipping the Lord Buddha.

Tung Khon Nguang Chang or Tung Khon Koam. The shape looks like an annular. Create from bamboo tied together look like articular. It was wrapped by a various colored paper. It is often tied in front of the Principal Buddha Image.

Tung Tua Perng is a flag for the year of birth. This flag was created by paper or fabric and painted the zodiac on a flag. It is very popular to fix on the sand pagoda in Songkran Festival or hanging in front of the Principal Buddha Image.

Tung Rao or a small flag is always created from paper mache. This shape of flag is triangle and long rectangular. Sometimes, it was cut looks like a human. It used for hanging on rope in linear, tying on the pillars of the pavilion or marquee, and hanging in chapel that have religious ceremony.

Tung Ta Kharb or Tung Jake. It is a rectangular and usually painted centipede and crocodile pictures on a flag. It used for Kathin Ceremony.

Tung Dok Buang or Tung Saimoo is a flag that has a net shape. Tis flag made from colored paper and tied to a branch or small bamboo stalks. This flag used for Songkran Festival by fix on the sand pagoda or decorate on a monk's offering objects.

Tung Kha Khing is a flag that has a long and narrow shape as high as the height of the maker. This flag made from white paper and may be decorate with gold or silver paper. It used for the housewarming that has life auspiciousized ceremony, exorcising ceremony and fixing for worshipping on a sand pagoda.

Tung Pra Boad looks like a canvas and rectangle paper. It has a various size. Mostly, this kind of flag has size about 80*100 centimeters.

A frame of a flag made from wood to make the flag tightly. This kind of flag looks like the Walking Buddha Posture and Pang Open World. It is used for decoration in back of the Big Principal Buddha Image in a chapel. Sometimes, it is used for a ritual such as Tung Pra Boad that is used to offer sacrifices to Pusae and Yasae at Mae Hear village, Muang District, Chiang Mai Province.

2. A flag that used in inauspicious ceremony

Tung Sam Hang is a flag that sometimes, may be called Tung Roob Khon or Tung Pee Tai. This kind of flag is used in holding before the funeral parade into the graveyard or the bier. This flag is made by combining the character of human together. It also has head and body parts. Moreover, it has arms and legs. Someone said that it is a philosophy of rebirth's round and aims to the Nivara state such as anicca dukkha anatta. Some area (Lampang) called this flag as a Tung Hang Khon and Tung Aong Ang.

Red Tung, Tung for Death Omens , Tung kang Dang has a length of 50-60 cm, width around 12 inch , divided into 5 pieces. The edge of a strip of cloth makes into 3 tails. Decorate beautifully. It is used in the funeral ceremony. This kind of tung is used in the funeral ceremony for the dead omens such as dead people from the accident. The tung will be fixed at the place that the accident occurred and build the sand pagoda equal to the age of the dead. Fixed the small tung on each of sand pagoda. When see the red tung and sand pagoda mean that point has the dead omens.

Tung Lek , Tung Tong is a steel plate made of zinc or small brass plates, a length of 12 inch, width around 2 inch. The tung pole can be made of wire or bamboo. Mostly, they will do 108 pieces, Tile in a bunch and made their base for fixing or lay them on coffin.

When the ceremony is finished, villagers often bring it to the temple and lay them on the Buddha image base. When they need to use it again, it does not need to make it again.

Tung Kon Nang Pan is a small flag. Decorate at both end of a small stalk which is attached on the large tung . Sometimes it shapes like a tassel. This tung is dedicated to charity for the dead who poor or without relatives.

3. This kind of tung is used in sermon. It uses as the decoration in Tham Luang festival on Yi-Peng (Loy Kra Thong Day's) or Mahachart sermon by fix the Tung on gifts offers to the monk or decorate buildings that have sermons such as, ordination hall, chapel, or the canteen, etc. According to the beliefs of Lanna people making Tung for the sermon in order to warship the Lord Buddha. They believed doing this will gain the good deeds a lot.

The Tung which use in sermon relate to Ten incarnation of the Lord Buddha. As the following,

1. Tung Din used in Temiyajataka (the first incarnation).
2. Tung Sai used in Chanokkumarn (the second incarnation).
3. Tung Mai used in Suwannasarm (the third incarnation).
4. Tung Juen used in Nemiraj (the fourth incarnation).
5. Tung hiek used in Mahosatha (the fifth incarnation).
6. Tung Lek used in Bhuridat (the sixth incarnation).
7. Tung Tong used in Jandakumarajataka (the seventh incarnation).
8. Tung Kao Pluerk used in Narathajataka (the eighth incarnation).
9. Tung Kao Sarn used in Widhurabandit (the ninth incarnation).
10. Tung Ngoen used in Wetsandon (the tenth incarnation).
11. Tung Kham used in the sermon of Sitdhattha (the young Lord Buddha when he was ordained).

Chor is a kind of flag, but it is very small. The name of the flag is according to the function of ceremony or shape.

Chor Noy is a small flag and fix on sand stupa in Songkran festival, exorcising, fate, ascending the four gods, offer to worshipping Buddha.

Chor Nam Tarn used with monk's offering objects, or fix on the thatch bunch banknotes, parade in various ceremonies such as Pa Pha, Kathin, Poi Luang.

Chor Chang is Tung made from the silk which embroid with beautiful fabric. It will hold before monk's offering objects or switch fixing with Tung Chai in Poi Luang festival.

If reincarnated to be human again that person will become a powerful man. If dedicate to the person who pass away, that person will be avoid from being the evil spirit and free from their sin. This legend makes Lanna people prefer to make TUNG (flag), depending on social status of the owner, base of social belief and material including the ability of local people to choose the material to enhance TUNG by using technics.

According to palm leaf scripture, at Meantung temple, Meaprick sub-district, Meaprick district, Lampang province mentioned that the virtue of the TUNG poles building and swan poles to worship Lord of Buddha, both of beliefs cause of leaving from hell to heaven. The belief depends on the tip of the TUNG. If it swings to the East, the owner will be the emperor. If it swings to the South East, it means being billionaire. If it swings to the South means being the angle in the Jatumahalachika Heaven. If it swings to the South West means being the king. If it swings to the West means being individualized Lord Buddha. If it swings to the North West means being the Layamn. If it swings to the North means being the Brahma God. If it swings to the North East means

being Indra God. If it blows to beneath means being the most powerful person in the world. If it blows to the air means being one of the Lord Buddha and meets Maitraya Buddha.

Other legend told that there was a hunter who had started hunting since age 15 until 48. One day, he went in to the forest for hunting and accidentally found See Kom Kam Temple and also found the large Buddha image that decorated with TUNG. When the wind blew, TUNG became more beautiful and he was very appreciated. When he came home, he made TUNG to worship to the Buddha image. After the hunter died, the Yama (king of hell) threw him to the hell without considering. Suddenly, TUNG that he ever offered to the Buddha image rolled him up from the hell. Then the Yama considered to take the hunter to the heaven.

From the beliefs make we found TUNG become one of the major Buddhism arts in Lanna temples. Lanna people have been still making TUNG for the rites. In both of Buddhism rite and rite for the dead. Including the festivals and the celebrations. Additionally, the traditional beliefs.

Making Paper TUNG

TUNG Saimu (Core's pig shape flag), TUNG Kha King (the flag which has the range that the TUNG owner height), Chornumtan (the triangle flag), TUNG's decoration with flora pattern.

Equipment of Making TUNG

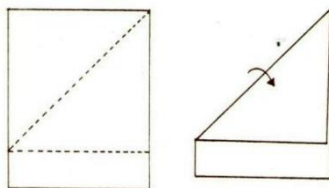
Many colors of kite-making (should choose bright and contrast colors or the favorite colors)

- Mulberry paper, Gold paper, Silver paper, Green paper, Red paper
- Paper board

- Latex glue
- Scissors
- Needle-Thread
- Bamboo stick for TUNG's hanging

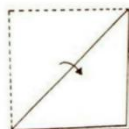
Making TUNG Saimu, TUNG Saichang (core's elephant shape flag), TUNG Pha-Ya-Yor (Pha-Ya-Yor flag), TUNG Dok Buang (Buang flower's flag).

1. Bring 2 kite-making papers that colors contrast each other. Should choose bright color. If you want which color to be outside, you should place it on top. Then you fold papers into square and cut off some surplus at the pictures.

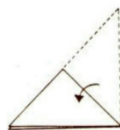

2. Fold papers follow these procedures

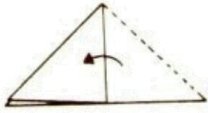
2.1 Fold papers into triangle.

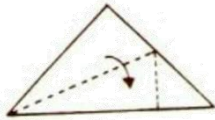
2.2 Fold papers in half.

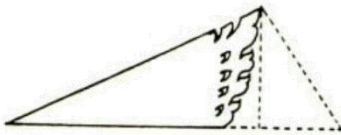
2.3 Fold papers again.

2.4 Fold the top of papers down as the picture.

3. Cut the tip of papers into pennant pattern.

4. Alternately cut in crosswise of papers.

Do not let it worn out. Leave below of the papers about 0.5 centimetre and top of papers about 3 centimetres to make head of the TUNG. Cut paperboard into circle for weaving the thread.

- When you finish. Unfold papers. Cut paperboard into circle that is about 1 inch in diameter. Apply glue in the middle of paperboard. Turn papers upside down. Flip it is softly to flop the papers. Weave the thread with paperboard on head of the TUNG. Tie it with the tip of bamboo stick.

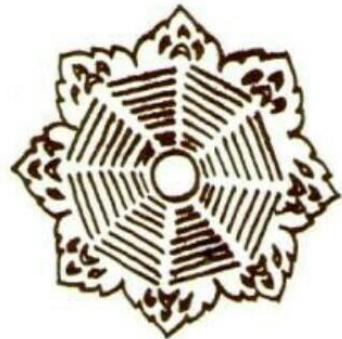

ภาพทำเครื่องเล่นใหญ่

How to make Chor

Equipment for making TUNG

- Kite-making paper or mulberry paper
- Scissors
- Bamboo stick
- Glue, Thread

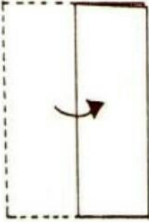

1. Chor Nam Tan flag (Triangle flag)

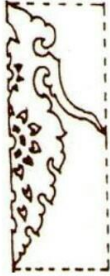
is in angel shape or human shape

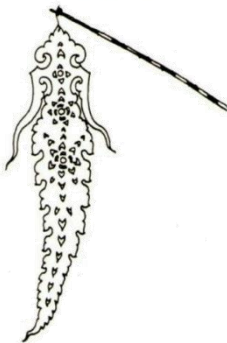
1.1 Cut paper into rectangle as size that you want.

1.2 Fold paper in half for equal paper.

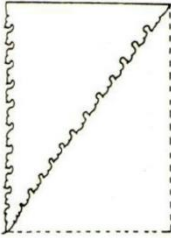

1.3 Cut paper follow draft. Mostly, cut into shape is in angel or human that depend on your own imagination.

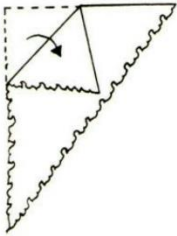

1.4 Unfold paper symmetrically. Weave thread on the tip of bamboo stick and stick with the offering things.

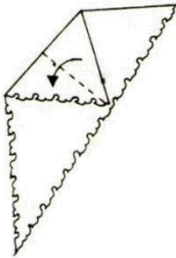
2 Chor Nam Tan flag (Triangle flag) is in triangle

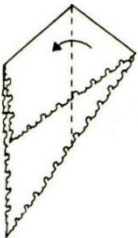
2.1 Cut paper into triangle. Cut two of rim into beautiful pattern.

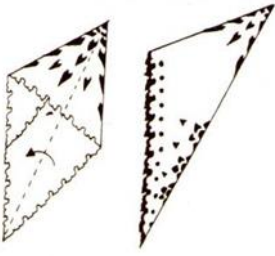
2.2 Fold the left corner for cutting into flora pattern.

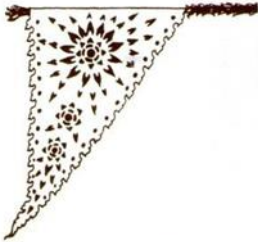
2.3 Fold paper from left to right.

2.4 Fold paper in half for smaller size and cut into flora pattern.

2.5 Use scissors to cut both side out to be Kra Jung pattern and divided the gap beautifully.

2.6 Unfold the paper will be the pattern as specified. If you want to more the pattern to suit Chor Nam Tan (Triangle flag) side, fold the paper area that you want to add pattern and cut out into beautiful pattern. After that use glue to paste the bamboo stick then put the finished Chor Nam Tan (Triangle flag) on bamboo stick. Finally decorate bamboo stick by rolling the paper around bamboo stick.

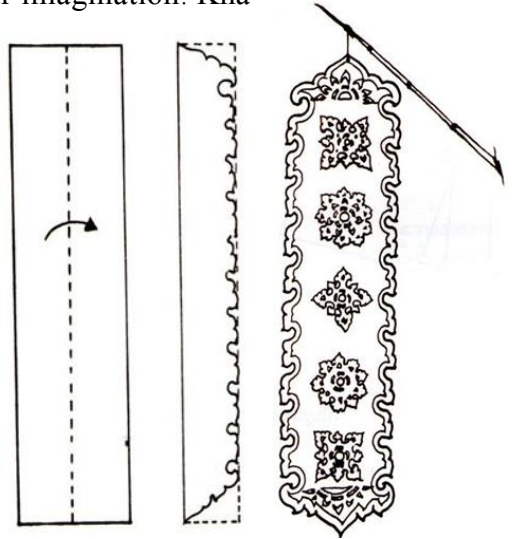
How to make Kha King Tung (Kha King flag) and flora pattern decorated with Tung

Equipment

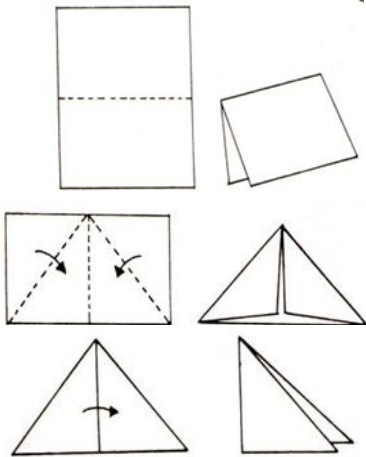
- Mulberry paper
- Gold paper, Silver paper, Green paper, Red paper
- Latex glue
- Scissors
- Bamboo,
- ThreadBring
- Mulberry paper size 8 inches wide. Length is measured by the maker's height or the flag owner height.

Fold paper in half for equal paper. Then sketch the shape of Tung into beautiful pattern follow your imagination. Kha

King Tung consists of 3 parts include head of Tung, body of Tung and tail of Tung. Cut flora pattern decorated with Tung and use Gold paper or Silver paper paste the rim of paper. Weave the thread with bamboo stick (follow the picture). The head of Tung used triangular paperboard paste back of Tung for make it tight.

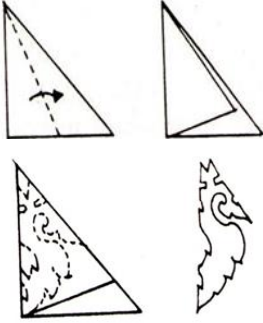
How to make pattern with Tung Keaw Ching Duang pattern

1. Fold rectangle paper in half.

2. Fold the top end, Left and right towards the center of the triangle.

3. Fold paper into triangle.

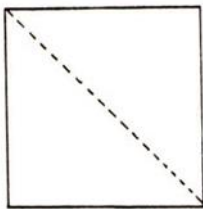
4. Fold again then unfold the paper to get a more detailed pattern.

5. Sketch the beautiful pattern. If you want to follow a different pattern, you can try to make one that follows your imagination. Keep designing the pattern; it may have beautiful patterns.

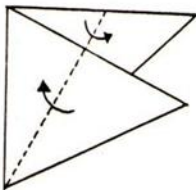
6. You will get the finished Keaw Ching Duang pattern.

How to make Kha Kok pattern decorated with Tung and the example cutting other pattern.

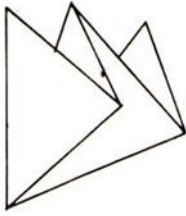

1. Cut Gold paper, Silver paper or Green paper, Red paper etc. that you want into square. Then fold down diagonally.

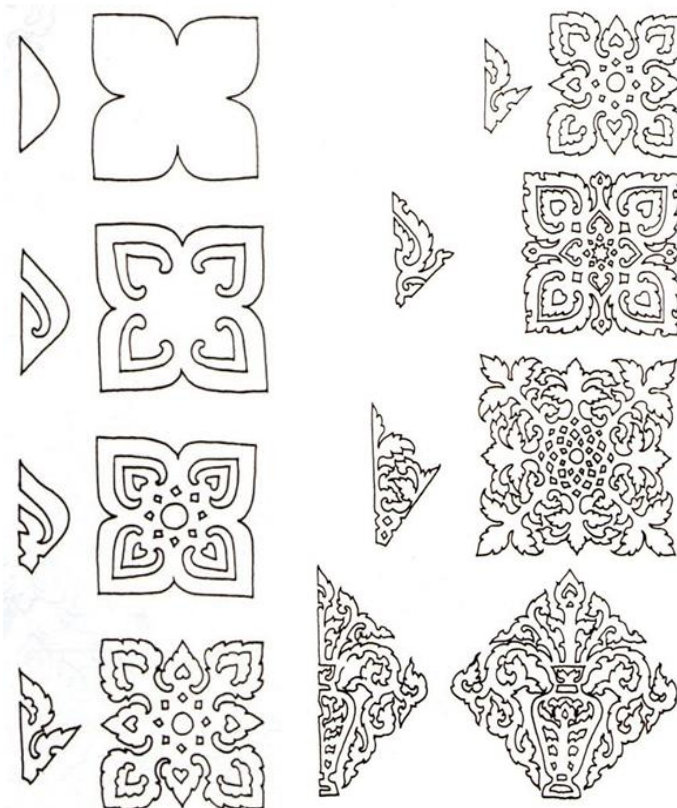

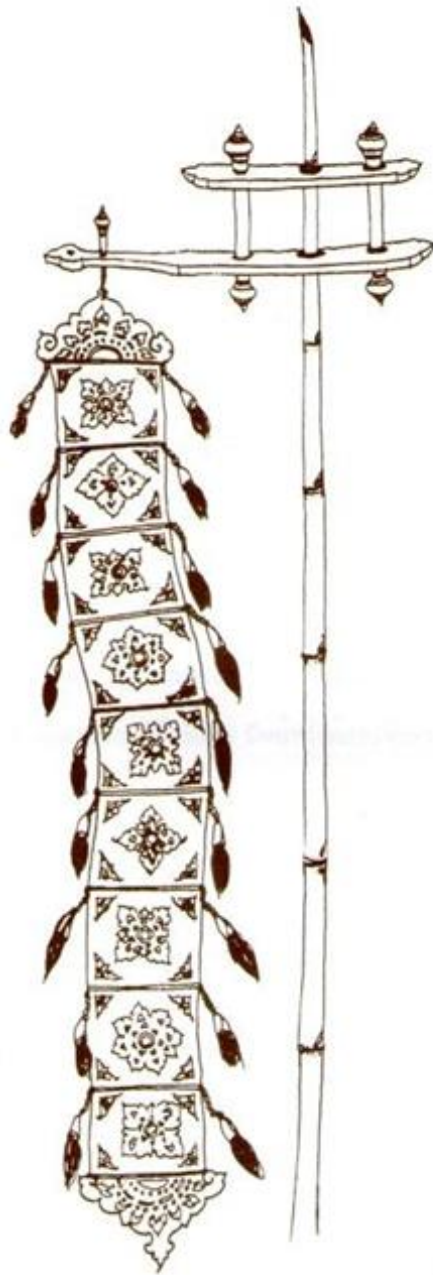
2. Fold the ends of triangle together.

3. Folded and will look like picture. It is triangular. Cut follow pattern as specified. You can try to cut follow your imagination. Keep designing the pattern many have beautiful patterns. You can apply it to many other decorations for example saucer or fruit saucer.

The example of patterns

ภาพแสดงส่วนประกอบของตุง

Elders respectful for ceremony (Dhum Hua)

"Dhum Hua" (pouring scented water on the hands of revered elders and ask for blessing) in the form of words meaning wash hair, and another meaning is to pay respect and ask for forgiveness during Songkran Day.

"Dhum Hua" is in two types and two situations. There are "Dhum Hua" by yourself in Sangkan Long (it is the last day of the New Year). It is to chase away bad luck throughout the past year. By using turmeric and "Sompoi" water (Sompoi is a local name from Northern in Thailand, in which scientific name is *Acacia concinna*) to wash on the body position to eliminate the beastly and misery things out of your body. And sprinkle scented water on the body for receiving auspicious things into the body. In the Lanna New Year announced for 2017 said

"On Songkran, let the teachers, nobleman, the princes, senior officers and all people go to the lotus pond, river, big wood stump, big molehill, intersection, facing to the east, taking shower and washing a hair. This year, the auspicious part of the body is on stomach, wiping the stomach with scented water.

The misfortune part is on the forehead, cursing part of the body is on face. Wiping with turmeric and Sompoi water then say the spell that "having auspicious, powerful, fortune, longevity, and beautiful appearance ". Removing all the wickedness away. Then wear new clothes and put a Gardenia flower on the ear. Because the Gardenia flower is the king of all

flowers will make you live longer. Another type of "Dhumhua" is to pay the gratitude and ask for forgiveness throughout the year to elders.

"Dhumhua" ceremony has done in all levels of communities, for example, city, village, and relative. The community will decide with day its members will go to pay a respect "Dhumhua" to the governor or village head man. It's will be the cooperation of the villagers to organize the ceremony. If it is in the family, there will be gathering members' descendants to do attend the ceremony. In addition, the personal "Dhumhua" is going to apologize to the person who you respect such as teachers, domestic doctors or people who used help.

The ceremonies process is just only when the children are ready came together. The representative says for forgiveness. And then, offering for "Dhum Hua" and turmeric, Sompoi water to elders. They dip their hands into Sompoi water and rup on their heads. After that, the elders blessing children and the children will say "Sathu". Here is the example of the elder's blessings word from the book "Good things from Pupsa" written by Yansompunno said

"Today is a good day. It is a great day. The past year was over. The New Year has come. Now Mr./Mrs./Miss.....as a leader, along with..... All of you do not neglect the old traditions of the layman. You brought the offering; popped rice, candle, and scented water to respect us because today is a good day. All of us have a kind of mercy to out of you. And we have received your offering. If you have done anything bad without intention by body, words, and mind, we will forgive your actions. Hoping that you're those actions will not hinder all of you go to heaven and Nirava. Since now on we wish that all of you will have a good luck and away from a bad luck. Having a lot of money and longevity as the Bali says Fulfill in longevity; fulfill in wealthy; fulfill in prosperity; fulfill in working; fulfill in health and fulfill in happiness to

an of you. Blessing all of suffering, diseases, fate, sadness, enemies and dangers will away from all of you. Blessing all of power, success, wealth, goodness, luck, happiness, prosperity, longevity and fairness will come into all of you."

In some local areas, "Dhum Hua" usually go together with console blessing ceremony. The members of family will help and share together the things and food for the ceremony as the ceremony accessory, supply and food. Then prepare the rice offering, materials such as boiled chicken, snack or sweets, rice, clothes and more that need to be completely prepared before the ceremony begin.

Next, invite the console blessing master of the ceremony to conduct the ceremony then the family members ask the family elders members to try their hand wrist sacred string for their auspicious lives.

Dhum Hua is a tradition that support the idea of unity in the family. And it is also show about gratitude from the lineages to the elders. No matter how big or small the ceremony is. They are still the same good purpose to do something good for their elders in family, during the period of Songkran Festival.

Lanna offering object: wax tree, candle tree, flower tree, dried betel nut tree, fresh betel nut tree.

Lanna offering object is the thing that brings to gift for the person or our respects such as Buddha image, teacher, or high-rank officer which showing the respect. Besides, we can offer this object to the monks also. Wax tree, candle tree, and flower tree these three things are monk office objects. Including other stuff as banana tree, Chon tree, wax tree, candle tree, and flower tree. Maybe decorated as bushes in the bowl call Chongling or Chongaoi to carry into the temple for the merit-making ceremony or Poi Luang ceremony. Monk offering object included betel nut by bringing dried betel nuts string together and offer fresh betel nuts. In the past, people fond of chewing betel nut, people prefer gardening betel nut orchards. In the Sukhothai period, betel nut orchards are the heritage. In King Ramkhamhaeng the first script said that father and mother gardening betel nuts of their children. The second script said that in the kathin ceremony you have to offer flower tree when offering Krathin there are hands of coins, hands of betel nuts, and hands of the flower. It shows that those mentioned monk offering object has existed for a long time.

Lanna script state that there was a merit-making by offering betel tree orchards, betel pepper orchards, coconut orchards, wax, and oil to the temple. These objects are important things for the temple, for example, oil is used for lighting the lantern, wax used for making candles while betel nut and betel pepper as considered medicine.

Ki-La-Na-Paj-Jai (Medicine or medical equipment) will be for offer to monks (If offering to the noble man, it is normal for offering betel nut to them) but when it was field Marshal Pau Pibulsongkram's

government, the chewing-betel-nut custom was canceled. So nowadays, nobody is chewing and ritual in both religious ceremony and secular ceremony.

Ton-Peung (wax tree)

Made from rice straw, grasses, banana, tree or particular wood structure. Making flower from wax by melting the wax with the sunlight and mold it to look like the Dendrobium flower (or any imaginal flowers) Some places have different style of making them by carving a mold into flower shape and dip it in melted wax, wait until the wax is hard, then remove the flower, pierce with sharpened bamboo stick and pin them on the “tree” ornament them into a beautiful bush.

Ton-Tian (Candle tree)

The structure is the same as Ton-Peung but instead of wax flowers, there are candle tied up together with a string on a sharpened bamboo stick.

Ton-Dok (Flower tree)

Made by pinning the fresh flower on the “tree” that made from rice straw or banana tree, as same as Ton-Peung and Ton-Tian Usujng various kinds of flowers. (In some places might use a paper flower or folded banknote flower)

Mak-Sum (Dried betel nuts tree)

To offer the dried betel nuts for keeping them at the temple or person we respect. Because of back in the past, Thai people normally chew the betel nut. So they invented a way to keep the betel nuts last longer. By using raw betel nuts that was cut in half, pierce them into a circle line that might be around 1 cubit. Dried them and make them as a

bush by using the sharpened bamboo stick to let them stay on the tree. The structure is made from rice straw or banana tree.

Mak-Beng (Fresh betel nut tree)

Mak-Beng is the offering tree with fresh betel nuts. Piercing 24 fresh betel nuts with sharpened bamboo sticks. Bringing coconut leaf, sugar palm leaf or Balan to entwine into the 8 petals placenta-like cover of the seed of *Myristica fragrans*, pin them on the tree. In some places might use steel structure “tree” or wooden structure “tree”. Usually have 5 lines of betel nuts. (Due to arrange the betel nuts in 5 lines, Priest Adulsilakit gave the meaning of Bengthat it may be come from “Ben” which ment five in Bali words.

ประเพณีดำหัวอาจารย์อาวุโสและอธิการบดี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ประจำปี ๒๕๕๘

ประเพณีดำหัวอาจารย์อาวุโสและอธิการบดี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ประจำปี ๒๕๕๙

ประเพณีดำหัวอาจารย์อาวุโสและอธิการบดี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ประจำปี ๒๕๖๐

ประเพณีดำหัวอาจารย์อาวุโสและอธิการบดี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ประจำปี ๒๕๖๑

ประเพณีดำหัวอาจารย์อาวุโสและอธิการบดี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ประจำปี ๒๕๖๒

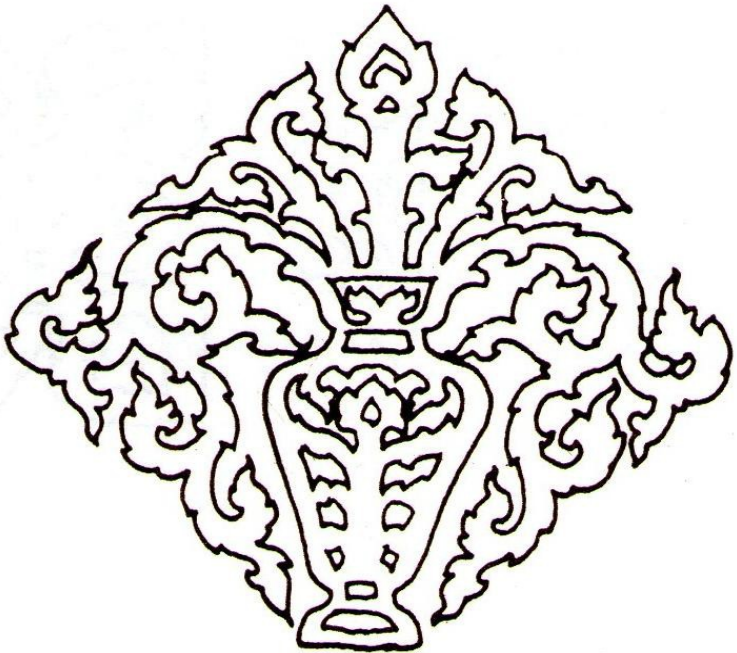
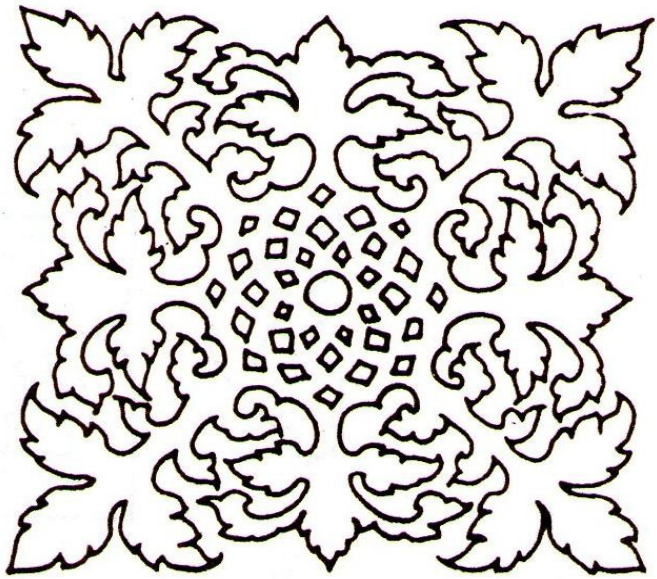

**ឆ្នូនប័ណ្ណបុរាណវិទ្យា
បរិមាណវិទ្យាសាស្ត្រស្ថាប័នជាតិ**

១៦៨ ព. បឹងកេងកង ៣. ផ្លូវលេខ ១ ខ. ភ្នំពេញ

ខ. ទីស្នាក់ការកណ្តាល ៩០៣០០

លេខ. ០៩៣៩២៤៤៤ ៧៧ ១៩០៦

ទំព័រគេហទំព័រ : <http://culture.mnhl.ac.kh>

ទូរស័ព្ទ : ៨៥៥៩៣៩២៤៤៤ ៧៧ ១៩០៦ ឆ្នូនប័ណ្ណបុរាណវិទ្យា បរិមាណវិទ្យាសាស្ត្រស្ថាប័នជាតិ